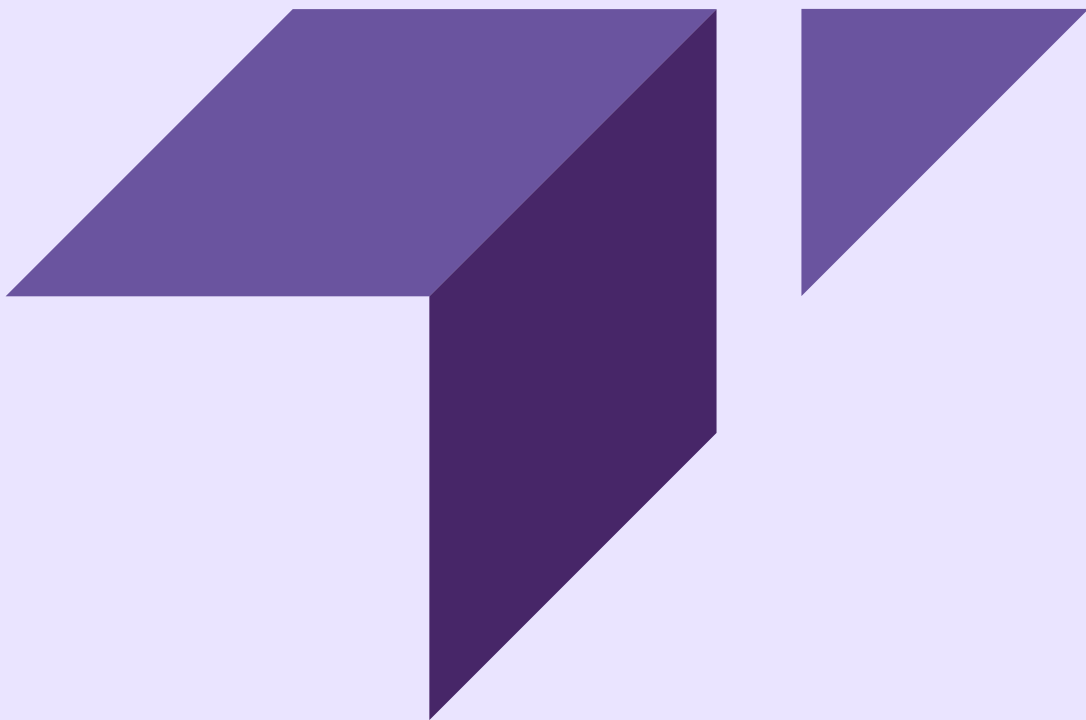

Att sätta fokus på landsbygder

Del 1: Så gör kommuner och regioner

Vi stärker Sverige genom att stärka företagens konkurrenskraft

Tillväxtverket ska skapa så bra förutsättningar som möjligt för företag i hela landet att vara konkurrenskraftiga. Det innebär att vi öppnar dörrar och river barriärer – för ett Sverige där fler företag vill, kan och vågar.

Kunskap, nätverk och finansiering är våra viktigaste verktyg. Tillväxtverkets insatser skapar direkta resultat hos de företag och aktörer som vi samverkar med, men även förutsättningar för företag och regioner att möta framtidens utmaningar. Vårt största enskilda uppdrag är att bidra till att EU-medel investeras i projekt för regional konkurrenskraft och sysselsättning.

Tillväxtverkets publikationer kan laddas ner på tillvaxtverket.se. Vill du beställa en tryckt publikation eller söker du en publikation som publicerades innan 2015 hänvisar vi till vår webbshop publikationer.tillvaxtverket.se.

© Tillväxtverket

Östersund, September 2021

Digital: ISBN 978-91-89255-24-1

Rapportnummer: 0373

Har du frågor om denna publikation, kontakta:

Klas Fritzon

Telefon, växel 08-681 91 00

Förord

Ett effektivt genomförande av den sammanhållna landsbygdspolitiken är beroende av att många mobiliserar. Att aktörer inom olika sektorer, på olika nivåer och med olika roller enskilt och gemensamt bidrar till genomförandet av politiken.

Landsbygdsfrågorna hanteras inom ramen för ett utpräglat flernivåsystem där ingen kan göra allt. Men där alla kan göra något. Just detta ligger som grund för föreliggande studie. Genom att utveckla kunskap om hur kommuner och regioner organiserar och driver arbetet med landsbygdsperspektiv inom sina verksamheter är ambitionen att bidra med förståelse för hur det arbetet – i systemet som helhet – kan stärkas ytterligare.

Studien utgör del 1 av 2 i ett samarbetsprojekt mellan Sveriges Lantbruksuniversitet (SLU) och Tillväxtverket.

- I denna första del målar vi upp en övergripande bild av förekommande strukturer och arbetssätt på kommunal och regional nivå.
- I den andra delen bygger vi sedan på med dokumentstudier, fler intervjuer och fördjupad analys.

Vår förhoppning är att resultaten bidrar med inspiration till nya initiativ för aktörer i hela flernivåsystemet. För SLU utgör de två rapporterna byggstenar för fortsatt kunskapsutveckling. För Tillväxtverket bidrar resultaten direkt till uppdraget att stärka genomförandet av landsbygdspolitiken. Under 2021 bland annat som underlag till insatser för att sprida lärande exempel för hur landsbygdsperspektivet hanteras av aktörer på såväl kommunal som regional och nationell nivå.

Studien har genomförts av Patrik Cras och Nora Wahlström, Avdelningen för landsbygdsutveckling, Institutionen för stad och land vid SLU. Intervjuarbete i projektet har också genomförts av studenter vid SLU: Lotta Höglund, Magnus Johansson, Elisabeth Kumlander, Lovisa Lundén, Kristoffer Lundgren Thånell, Moa Marklund, Therese Persson och Viktor Rombart.

Från Tillväxtverkets sida har Elisabet Olofsson och Klas Fritzson deltagit i arbetet.

Tillsammans gör vi skillnad.

Ingrid Arltoft Henriksson

Seema Arora-Jonsson

Enhetschef
Tillväxtverket

Ämnesansvarig
Sveriges Lantbruksuniversitet

Innehåll

1	Sammanfattning	7
2	Inledning	8
2.1	Syfte och frågeställningar	8
2.2	Undersökningsmetod.....	9
2.3	Analytisk indelning i sex kommuntyper	11
2.4	Varför landsbygdspolitisk förvaltningspolitik?.....	12
3	Kommunala strukturer och arbetssätt	15
3.1	Kommunala landsbygdspolitiska sakfrågor och utmaningar	15
3.2	De vanligare metoderna	19
3.2.1	Översiktsplanering.....	19
3.2.2	Särskilt tjänstemannaansvar.....	20
3.2.3	Landsbygdsfokus genom kommunens budget	24
3.2.4	Samverkansforum.....	27
3.2.5	Landsbygdsinriktat dialogarbete	28
3.3	De ovanligare metoderna	29
3.3.1	Landsbygdsstrategier och landsbygden i övriga strategier	29
3.3.2	Struktur för landsbygdsbedömning.....	30
3.3.3	Särskilda politiska organ	32
3.4	Ytterligare metoder	33
3.5	Särskilda metoder eller inte?	33
4	Regionala strukturer och arbetssätt.....	36
4.1	Regionala landsbygdspolitiska sakfrågor och utmaningar.....	36
4.2	De vanligare metoderna	39
4.2.1	Landsbygden i den regionala utvecklingsstrategin.....	39
4.2.2	Särskilt tjänstemannaansvar.....	39
4.2.3	Samverkansforum.....	42
4.3	De ovanligare metoderna	44
4.3.1	Särskilda landsbygdsstrategier	44
4.3.2	Konsekvensbedömning med fokus landsbygd	44
4.3.3	Landsbygdsbudget.....	45
4.3.4	Särskilda politiska organ	45
4.3.5	Ytterligare metoder	45
4.4	Särskilda metoder eller inte?	47

5	Hur organiseras landsbygdsfokus?	48
	5.1.1 Förvaltningspolitiska vägval.....	53
	Referenser.....	56

1 Sammanfattning

Huvudfrågan för denna studie är i vilken omfattning kommuner och regioner i Sverige har organisatoriska strukturer och särskilda arbetssätt som på något sätt riktar fokus mot landsbygder. Vi undersöker även om förekomsten av sådana strukturer och arbetssätt skiljer sig åt mellan olika typer av kommuner och regioner. Underlaget utgörs av datainsamling gjord via intervjuer, skriftliga enkäter och web-sökningar. Slutsatserna av kartläggningen är att:

- Det finns ett antal organisatoriska strukturer och arbetssätt som används av runt hälften av Sveriges kommuner och regioner. Exempelvis har knappt hälften av alla kommuner och drygt hälften av alla regioner inrättat en roll som tjänsteperson med ansvar för landsbygdsfrågor. Knappt hälften av alla kommuner och regioner har inrättat samverkansforum för att samtala och samverka med olika aktörer kring landsbygdsfrågor.
- Det finns ytterligare ett antal organisatoriska strukturer och arbetssätt som tillämpas av endast några få av Sveriges kommuner och regioner. Exempel på sådana metoder är att skriva fram särskilda landsbygdsstrategier, arbeta med medborgarbudget i landsbygdsområden eller att utifrån ett landsbygdsperspektiv arbeta med strukturerade konsekvensbedömningar inför beslut (ibland kallat landsbygdsäkring).
- En jämförelse mellan sex kommuntyper, enligt Tillväxtverkets klassificering, visar på att de identifierade metoderna sammantaget tillämpas i något större omfattning i de så kallade blandade kommunerna jämfört med de glesa och mycket glesa landsbygdskommunerna. Dessa skillnader är dock små. Storstadskommunerna tillämpar dessa typer av metoder i mycket liten omfattning.
- Vid en jämförelse mellan regionernas tillämpning av metoderna identifieras inga tydliga mönster och förekomsten av regionala arbetssätt varierar över landet.

Denna kartläggning ger underlag för vidare fördjupade studier om hur dessa landsbygdspolitikens förvaltningspolitiska åtgärder fungerar i praktiken och hur de påverkar politiken kommunalt och regionalt. Men även utan att rapporten går in på hur dessa metoder fungerar när de tillämpas så kan förhoppningsvis den översikt som presenteras ge inspiration och idéer till kommuner och regioner som överväger att utveckla sina arbetssätt i förhållande till sina landsbygder. Rapportens avslutande kapitel innehåller en översikt över förekommande strukturer och arbetssätt.

2 Inledning

I denna rapport presenteras resultaten av en studie där vi undersökt förekomsten av organisatoriska strukturer och arbetsätt som sätter landsbygder i fokus i kommuner och regioner. Vi undersöker således i vilken utsträckning landsbygderna har givits egna förvaltningspolitiska åtgärder på kommunal och regional nivå. Vi kallar det sammantaget för "metoder" som sätter fokus på landsbygder.

Vid jämförande studier av landsbygdspolitik som denna blir det tydligt att landsbygder som politiskt begrepp utgör ett relativt begrepp snarare än en benämning på en distinkt kategori. Det har tidigare betonats vid jämförelser mellan länder (Bollman & Reimer, 2020), men framträder också vid jämförelser mellan kommuner och mellan regioner. Bland kommuner och regioner varierar vad som definierar den "landsbygd" som de identifierade strukturerna och arbetsätten sätter fokus på. Landsbygd eller landsbygder kan i detta sammanhang ses som den ena av två dimensioner på en glidande skala, där staden eller städer finns i den andra änden (ibid.). Skalan definieras till stor del av befolkningstäthet. Samma skala kan benämnas som ruralt i relation till urbant. Exakt vilka gränsdragningar på denna glidande skala som är relevanta beror på sammanhanget, både gällande var i landet och gällande vilken sakfråga som behandlas.

Vad utgör då behovet för organisatoriska strukturer och arbetsmetoder som sätter landsbygder i fokus? Det kan handla om att vissa samhällsutmaningar framförallt finns i den glesare geografien eller att de lösningar som anses lämpliga eller möjliga för att möta samhällsutmaningar skiljer sig åt mellan det mer rurala och det mer urbana. Det kan också vara att kunskapsunderlaget för kommunens eller regionens agerande utan särskilda arbetsätt riskerar att utgå endast från förståelse grundad i erfarenheter av den mer tätbefolkade geografien (att det urbana utgör normen). Metoderna vi identifierar i rapporten har potential att möjliggöra att den glesare geografins perspektiv lättare får politiskt utrymme i konkurrensen med den mer tätbefolkade geografins perspektiv. Genom 1900-talet och 2000-talet har flertalet sådana metoder utvecklats och spridits över landet. Vi identifierar metoder som blivit relativt vanliga, såsom att inrätta en specialistfunktion som landsbygdsutvecklare inom den kommunala eller regionala förvaltningen. Det finns arbetsmetoder som förefaller ovanliga, som exempelvis att arbeta med konsekvensbedömningar med landsbygdsfokus.

2.1 Syfte och frågeställningar

Sammanfattat är syftet med denna delrapport att ge en översikt över förekommande organisatoriska strukturer och arbetsätt som sätter fokus på landsbygdspolitiska dimensioner av kommunal och regional verksamhet.

Detta utforskas utifrån frågeställningarna:

- Vilka organisatoriska lösningar och arbetsätt, som sätter landsbygder i fokus, tillämpas av kommuner och regioner i Sverige?

- Skiljer sig förekomsten av olika metoder åt mellan olika typer av kommuner och regioner?

2.2 Undersökningsmetod

Underlaget för denna statistiska sammanställning utgörs av två enkäter: en utformad för kommuner som organisation och en för regioner som organisation. Bakgrundskunskap till utformningen av enkäten har hämtats från:

- Två tidigare undersökningar gällande rollen som landsbygdsansvarig tjänsteperson genomförda i Landsbygdsnätverkets regi (Landsbygdsnätverket, 2018; SLU, 2020).
- En undersökning genomförd i Landsbygdsnätverkets regi om landsbygdsfokus inom kommunalt samhällplaneringsarbete (Landsbygdsnätverket, 2011).
- En studie om organiseringen av landsbygdsfokus inom kommun och region (Cras & Norrby, under utgivning; Norrby & Cras, 2018).

Samråd om enkätens utformning har skett med organisationen Sveriges kommuner och regioner (SKR), Tillväxtverket och Landsbygdsnätverket. Enkäterna testades sedan på sju kommuner och två regioner och utifrån detta gjordes mindre justeringar innan studien genomfördes i full skala. Det centrala i respektive enkät är ett antal grundfrågor om huruvida kommunen eller regionen tillämpar ett antal olika arbetssätt.

Gällande kommundelen av studien utgör Tillväxtverkets klassificering i sex kommuntyper utgångspunkt för både urval och analys (se beskrivning av kommuntyper i nästa avsnitt). För kommundelen av studien gjordes ett slumpmässigt urval av 168 av Sveriges 290 kommuner för att uppnå ett tillfredsställande antal svarande inom respektive kommunkategori. Enligt inrådan från SKR gjordes först en initial bedömning om det fanns kommuner för vilka de primära metodfrågorna kunde besvaras via tillgänglig publicerad information på kommunernas webbplatser. Sådana sökningar har framförallt gjorts på storstadskommunerna som ingått i urvalet.

Resterande kommuner har därefter blivit tillfrågade om att besvara enkäten via en intervju. En intervjuare anställd vid SLU har gått igenom och fyllt i enkäten tillsammans med informanten. Frågan om medverkan i studien riktades centralt till kommunen som fått ange lämplig medarbetare att besvara enkäten. I de kommuner som haft en utpekad landsbygdsansvarig tjänsteperson (såsom landsbygdsutvecklare, landsbygdsstrateg eller näringslivsutvecklare med landsbygdsfokus) har denna tjänsteperson oftast varit den som besvarat enkäten. I annat fall har informanten exempelvis innehaft roller som kommunstrateg, förvaltningschef eller kommunchef. I enstaka fall har kommunen valt att enkäten besvaras av ett kommunalråd. Det skiljer sig således vilken detaljkunskap, respektive breddkunskap, om kommunens arbete de olika informanterna haft. I vissa fall har fler än en informant deltagit vid intervjutillfället om kommunen bedömt det som lämpligt. Informanten har erbjudits möjlighet att ta del av den fullständiga enkäten innan själva intervjun.

Kommuner som inte har haft möjlighet att avsätta tid för att besvara enkäten via en intervju har erbjudits möjlighet att fylla i enkätsvaren på egen hand i en förkortad version av enkäten. Valde kommunen att avstå även denna möjlighet gjorde vi slutligen ytterligare ett försök att eftersöka svaren på de primära frågorna via kommunens webbplats. Om informationen på kommunens webbplats var knapphändig gjordes bedömningen att denna metod inte var tillförlitlig gällande denna kommun. Det slutgiltiga bortfallet i det slumpmässiga urvalet utgör 30 kommuner.

Kombinationen av olika datainsamlingsmetoder valdes, utifrån samråd med SKR, för att begränsa tidsåtgången för kommuner och regioner att bidra till studien med tanke på ökad arbetsbelastning som följd av Covid19-pandemin.

Gällande regionerna gjordes inget urval utan samtliga regioner tillfrågades om medverkan. 20 regioner intervjuades och en region fyllde på egen hand i en kortversion av enkäten. Den samlade datainsamlingen presenteras i tabell 1.

Tabell 1: Datainsamling för kommuner och regioner

Datainsamlingsmetod	Antal kommuner	Antal regioner
Data insamlat via muntliga enkätsvar (intervju).	93	20
Data insamlat via skriftliga enkätsvar	20	1
Data insamlat via webbsökningar	25	0
Totalt	138	21

Sammantaget finns således uppgifter om 138 av 290 kommuner och samtliga 21 regioner med som underlag för rapporten, se tabell 1.

Antal kommuner vi har data för gällande respektive enkätfråga skiljer sig dock åt beroende på att de fyra olika datainsamlingsmetoder vi använt för att sammanställa vår databas har haft olika djup enligt beskrivningen ovan. På enkätens fördjupningsfrågor är det interna bortfallet större och vi har valt att redovisa fördelningen på respektive fördjupningsfråga som andel av svarande på frågan. I grafer och tabeller anger vi det totala antalet observationer för just den frågan. Läsaren uppmanas vara uppmärksam på detta för att inte feltolka resultaten.

Bortfallet ligger på 18 procent. Det förekommer viss risk för snedvridning av resultatet i den mån kommuner med ett aktivt landsbygdsarbete har högre motivation och lägre tröskel att medverka i studien. Sådan snedvridning kan ha mildrats om möjligheten att besvara frågorna via antingen intervju eller skriftliga enkätsvar sänkt tröskeln till medverkan. Att vår datainsamling dessutom kompletterats via webbsökningar bedömer vi har minskat risken för snedvridning ytterligare. Vi antar dock att det troligtvis förekommer en snedvridning även i

denna undersökning mot att kommuner med landsbygdsansvarig tjänsteperson i större utsträckning medverkat i studien.

2.3 Analytisk indelning i sex kommuntyper

I denna rapport utgår vi från Tillväxtverkets sex kommunkategorier. Att bestämma gränsdragningar för ruralt jämfört med urbant som är tillfredställande i alla avseenden är så gott som omöjligt att göra. Tillväxtanalys rapport *Bättre statistik för bättre regional- och landsbygds politik* utgör underlag för Tillväxtverkets nuvarande kommunkategorisering. I denna rapport konstateras inledningsvis:

”Det är inte enkelt att avgränsa landsbygden även om det för de flesta människor vanligtvis inte är något problem i praktiken att skilja mellan stad och tätort eller landsbygd. Problemet uppstår först när man försöker enas om en gemensam och generellt giltig, teoretisk avgränsning av landsbygden.”

(Tillväxtanalys, 2014, s. 47)

De flesta kommunrepresentanter som bidragit med uppgifter i denna studie har en bild av vad som utgör landsbygd i deras egen kontext. Deras svar grundar sig i dessa egna definitioner. En tätortsstorlek som utgör landsbygd i en kommun kan utgöra landsbygdens motsats i en annan kommun.

Uppdelning i sex kommuntyper möjliggör dock en mer översiktlig jämförelse. Tillväxtverkets klassificering i sex kommuntyper bygger på följande (Tillväxtverket, 2020):

- **Storstadskommuner:** Mindre än 20 procent av befolkningen bor i rurala områden och som tillsammans med angränsande kommuner har en samlad folkmängd på minst 500 000 invånare.
- **Täta blandade kommuner:** Mindre än 50 procent av befolkningen bor i rurala områden och där minst hälften av befolkningen har mindre än 45 minuters resväg med bil till en tätort med minst 50 000 invånare.
- **Glesa blandade kommuner:** Mindre än 50 procent av befolkningen bor i rurala områden och där mindre än hälften av befolkningen har mindre än 45 minuters resväg med bil till en tätort med minst 50 000 invånare.
- **Tätortsnära landsbygdskommuner:** Minst 50 procent av befolkningen bor i rurala områden och minst hälften av befolkningen har mindre än 45 minuters resväg med bil till en tätort med minst 50 000 invånare.
- **Glesa landsbygdskommuner:** Mer än 50 procent av befolkningen bor i rurala områden och där mindre än hälften av befolkningen har mindre än 45 minuters resväg med bil till en tätort med minst 50 000 invånare.

- Mycket glesa landsbygdskommuner: Hela befolkningen bor i rurala områden och har minst 90 minuters genomsnittlig resväg med bil till en tätort med minst 50 000 invånare.

Indelningen utgår från befolkning i koordinatsatt statistik (kilometerrutor) för att beräkna den rurala och icke rurala befolkningen i en kommun. Tröskelvärde för rurala områden är 300 invånare per kvadratkilometer. För att betecknas som icke rural ska minst 5 000 invånare bo i områden som har högre befolkningstäthet än detta tröskelvärde. En befolkningskoncentration sett till varandra angränsande kilometerrutor som sammantaget har under 5000 invånare räknas således fortfarande som ruralt område.

2.4 Varför landsbygdspolitisk förvaltningspolitik?

Den gemensamma grunden för landsbygdspolitik runt om i världen utgörs av ett behov av att på olika sätt förhålla sig till befolkningsdensitet och avstånd till befolkningsdensitet (Bollman & Reimer, 2020), såsom Tillväxtverkets kommunklassificeringar ovan. Landsbygder, eller det rurala, utgör då den ena änden av en skala med staden, eller det urbana, i den andra änden. Det handlar om ett kontinuum, en löpande skala mellan ruralt och urbant. Relevanta gränsdragningar mellan det urbana och det rurala skiftar mellan olika politiska sammanhang och politiska frågor. Behovet av landsbygdspolitik härrör till de särskilda förutsättningar som kommer med glesheten och avståndet till vissa samhällsfunktioner.

Politiska perspektiv på skillnaderna mellan ruralt och urbant kan lätt reduceras till att se landsbygder som kräver särskilda stöd för att komma i kapp städer. Detta är ett perspektiv som återkommande kritiserats av landsbygdforskare (Sherry & Shortall, 2018, 2019). Ett alternativ är att sätta mångfaldsperspektiv på samma frågor. Exempelvis Saraceno (2013) och Nordberg (2020) har förespråkat detta mångfaldsperspektiv och argumenterat för integration av geografiska skillnader som en ständig relevant politisk aspekt där de geografiska skillnaderna bidrar med både utmaningar och möjligheter och kan kräva olika lösningar. Den realistiska politiska ambitionen kan enligt dessa forskare sällan vara att motarbeta skillnaderna till den grad att de upphör eller förlorar sin relevans utan politiken bör i stället utgå från att se att geografiska eller territoriella skillnader utgör en permanent variabel som politiken och samhällsplaneringen permanent behöver förhålla sig till.

Den landsbygdspolitiska forskningen pekar mot att landsbygdspolitiken uppstår i ett behov av att adressera två olika politiska frågor (Nordberg, 2020), vi kan sammanfatta det som:

- (Tillräcklig) territoriell rättvisa?
- (Tillräckliga) territoriella anpassningar i politiska lösningar?

När det gäller frågan om territoriell rättvisa kan olika etiska och ideologiska ställningstaganden leda till att man drar olika slutsatser om hur politiken bör utformas i relation till sådana rättviseavväganden. Realpolitiska avvägningar gällande vad som anses möjligt att åstadkomma spelar också in. Beräkningar av kostnader för att tillhandahålla kommunal service kan visa på högre per capita-kostnad i glesare befolkade miljöer i

jämförelse mer tätbefolkade miljöer. I den internationella litteraturen har detta formulerats som en fråga om "landsbygdspremie" (Asthana, Gibson, Moon, & Brigham, 2003; Asthana & Halliday, 2004; Hardill & Dwyer, 2011). I vissa kommuner finns större politisk acceptans för en hög premie för att behålla små skolor än i andra kommuner. De flesta människor tenderar att se på landsbygd som en politisk dimension som bör behandlas som en fråga om vederbörlig hänsyn (Sherry & Shortall, 2019) eller rimlig hänsyn (Cras 2017). Få människor ser målet att helt utjämna skillnaderna mellan stad och land, Gemene man förväntar sig exempelvis inte en ambulansstation i varje by. Exakt vad som utgör rimligt hänsynstagande till geografiska skillnader varierar dock från person till person, över tid och mellan olika delar av landet.

När det gäller den andra frågan har de senaste decenniernas forskning om samhällsinnovationer visat att konfigurationen av aktörer och deras arbetsfördelning ofta kan skilja sig åt mellan glesbefolkade och tätbefolkade miljöer när det gäller att finna lösningar på samtida samhällsproblem. Exempelvis har samverkan mellan civilsamhälle, näringsliv och det offentliga ofta större betydelse i landsbygder jämfört med i städer (Cras, 2017; Lindberg, 2017). En del i anpassningen till landsbygders specifika utmaningar och möjligheter ligger ofta i att identifiera vilken roll det offentlig bäst spelar i stunden och rollfördelningen mellan vad som utgör civilsamhällets uppgifter, offentlig verksamhet respektive näringsliv. Det vill säga att lösningarna kräver ett större mått av öppenhet för olika former av organisatoriska lösningar baserat på den specifika platsens förutsättningar.

Sammanfattningsvis handlar landsbygdspolitik delvis om territoriell rättvisa och delvis om territoriell anpassning. Landsbygdspolitik kan ges en smalare och en bredare definition. När politiken identifierar samhällsutmaningar som ses som specifika för landsbygder kan de ge upphov till uttalade landsbygdspolitiska åtgärder, dvs. politik som presenteras som landsbygdspolitik. Detta kan exempelvis vara att åtgärda marknadsmisslyckande såsom brist på bredbandsinfrastruktur som uppstår just i glesbefolkade områden medan marknaden löser utbyggnaden av bredbandsinfrastruktur i staden utan motsvarande politiska ingripanden. Politik som uttalat riktat sig mot specifika rurala samhällsutmaningar har i den akademiska litteraturen kallats den smala landsbygdspolitiken (Bollman & Reimer, 2020).

Alla politiska insatser på alla områden har dock potential att få skilda konsekvenser utifrån var de implementeras i geografien. Den samlade politikens påverkan på rurala områden har då i samma typ av litteratur kallats den breda landsbygdspolitiken.

Lägger vi ihop de två dimensioner vi hittills berört får vi nedanstående analytiska raster: en tankefigur i form av en fyrfältare (se figur 1).

	Den specifika landsbygdspolitiken	Den breda landsbygdspolitiken
Territoriell rättvisa	A	B
Territoriell anpassning	C	D

Figur 1. Landsbygdspolitiska grunder och former.

I ena dimensionen är det två frågor som landsbygdspolitiken brottas med och i den andra dimensionen frågor om det hanteras som sektorspolitik eller integrerade perspektiv i all politik.

Då de urbana förhållandena ofta dominerar, sett till antalet berörda medborgare, inom en given politisk enhet (regionen eller kommunen) kan särskiljande rurala förhållande lättare förbli ouppmärksammade i politiken. Ett fenomen statsvetaren Malin Rönnblom har benämnt som den urbana normen inom politiken (Rönnblom, 2014). Det gäller både vilka frågor som lyfts upp på agendan och vilken förståelse och kunskapsbild som ligger till grund för beslut, och därmed vilka politiska lösningar som anses möjliga (jmf Lukes (2008) maktanalys). Förvaltningspolitiska åtgärder kan användas för att bryta denna urbana norm och institutionalisera landsbygdsperspektiv, utan att för den skull avgöra vilken landsbygdspolitik som skall bedrivas i kommunen eller regionen.

Förvaltningspolitiska åtgärder (Lundqvist & Pierre, 1995), såsom utveckling av organisatoriska strukturer och särskilda arbetsmetoder, kan då tillämpas både som verktyg för en smal landsbygdspolitik och som verktyg för en bred landsbygdspolitik. Det senare kan kallas landsbygdintegrering av politiken, i analogi med begreppet jämställdhetsintegrering.

Givet de två frågorna definierade ovan kan de förvaltningspolitiska åtgärderna handla om att å ena sidan skapa utrymme för diskussionen om avvägningar om av vad som utgör godtagbara geografiska skillnader och å andra sidan utrymme för att finna olika sätt att agera i olika typer av geografier.

Hela detta resonemang pekar mot att landsbygdspolitik är en öppen fråga. Man kan bedriva medveten landsbygdspolitik i olika form utifrån var man befinner sig på den politiska höger-vänster-skalan, eller gal-tan-skalan, i kombination med vilka realpolitiska överväganden man gör. Även om man erkänner betydelsen av ovan två givna frågor så kan man besvara dem väldigt olika. Motsatsen till att erkänna den landsbygdspolitiska dimensionens relevans har i den akademiska litteraturen beskrivits som geografisk, rumslig eller territoriell blindhet bland policyskapare (Atterton, 2008; Roberts & Green, 2013).

Organisatoriska åtgärder och särskilda arbetsmetoder kan således utgöra en del av de grundläggande landsbygdspolitiska åtgärderna genom att bidra till att motverka rumslig eller territoriell blindhet. Det vill säga säkerställa att även en bredd av landsbygdsperspektiv ryms på dagordningen och att landsbygdsspecifik kunskap också tas i beaktande i kommunen och regionens verksamhet.

Ambitionen med denna rapport är endast att identifiera förekomsten av sådana förvaltningspolitiska åtgärder i kommuner och regioner. Deras funktionssätt och huruvida de i realiteten får sådan betydelse som resonemangen i detta avsnitt pekar mot är en öppen fråga för fortsatta studier.

3 Kommunala strukturer och arbetssätt

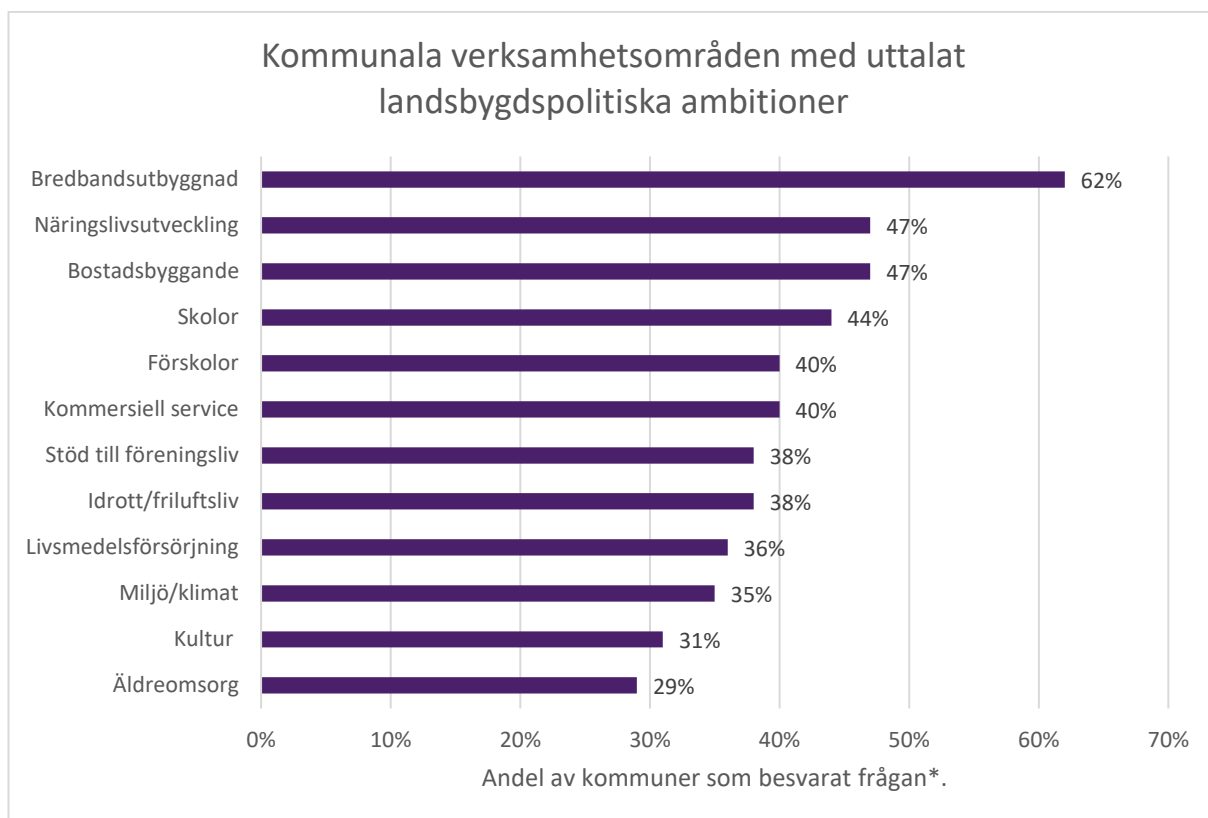
I detta kapitel redogör vi för de organisatoriska strukturer och särskilda arbetssätt vi funnit inom kommunerna. Inledningsvis redogör vi för de vanligare metoderna, de som tillämpas av 30 – 50 procent av kommunerna i urvalet. Därefter redogör vi för de ovanligare metoderna, de som tillämpas av under 30 procent av kommunerna i urvalet.

Innan vi går in på dessa metoder ger vi dock först en övergripande bild av vilka sakpolitiska områden våra informanter kopplar till den landsbygdspolitiska dimensionen i sina kommuner, samt vilka generella utmaningar de ser gällande kommunens landsbygdsarbete.

3.1 Kommunala landsbygdspolitiska sakfrågor och utmaningar

I enkäten till kommunerna har vi ställt två frågor om sakpolitiskt fokus inom den kommunala landsbygdspolitiken. Sammanställningen av dessa svar bör tolkas med försiktighet då svaren på de två frågorna med stor sannolikhet blir vinklat utifrån informantens egen position i den kommunala organisationen och den insyn i den kommunala verksamheten som följer av det.

Den ena frågan som ställdes var: "Inom vilka områden har kommunen uttalat landsbygdspolitiska ambitioner?" Till detta gavs ett förtydligande att dessa uttalade landsbygdspolitiska ambitioner kunde vara märkbara antingen genom formuleringar i övergripande planer eller genom utformningen av enskilda beslut på olika nivåer i kommunen. Informanten ombads göra en samlad bedömning utifrån sin förståelse av aktuell kommun. Resultatet finns sammanställt i figur 2. Figuren visar alltså hur stor andel av de svarande kommunerna som säger sig ha uttalat landsbygdspolitiska ambitioner inom respektive verksamhetsområde.

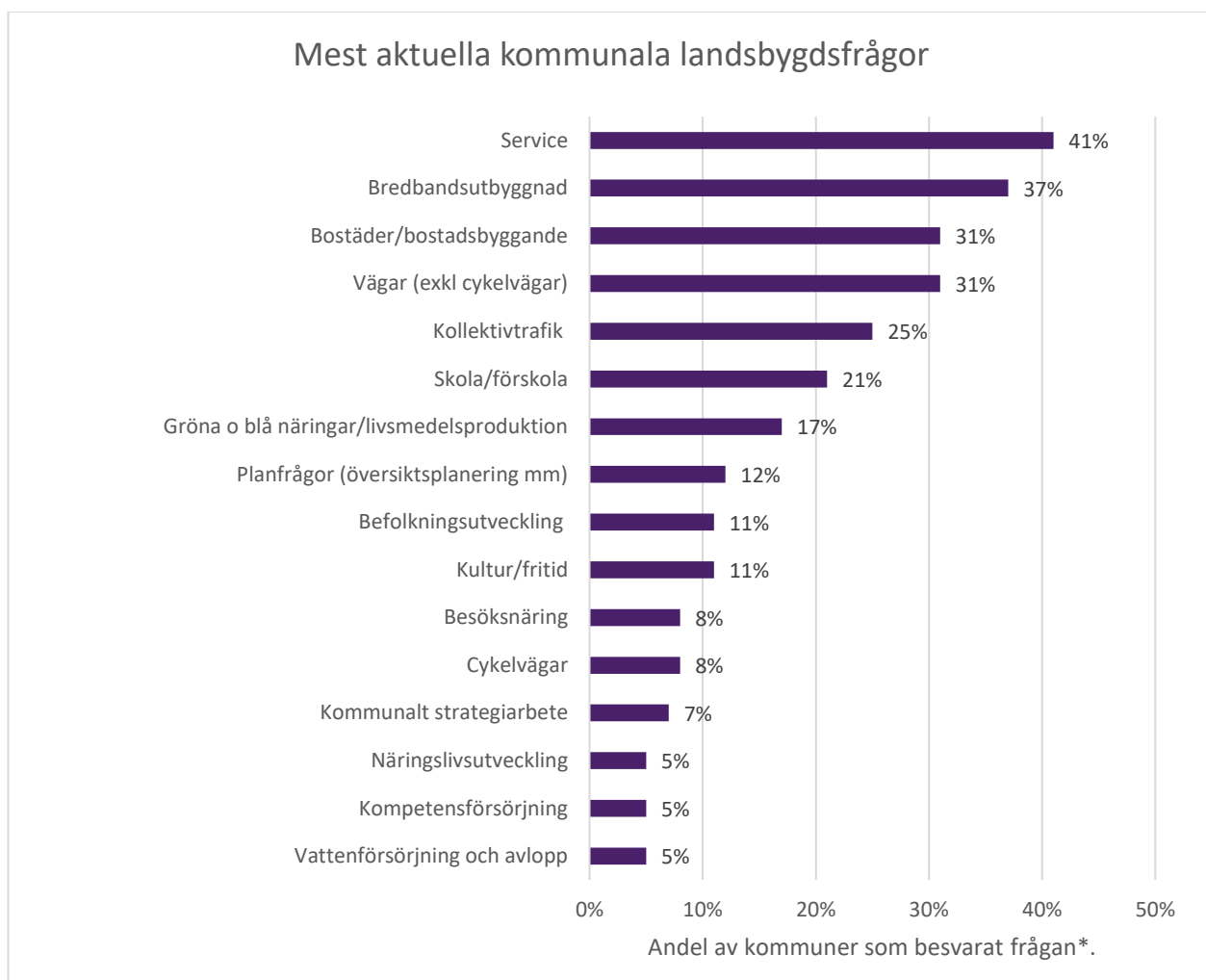
Figur 2. Kommunala verksamhetsområden med uttalat landsbygdspolitiska ambitioner.

* 77 kommuner har besvarat denna fråga.

Bredbandsutbyggnaden toppar listan. Det kan ses i linje med att det gjorts stora landsbygdspolitiska satsningar på bredbandsutbyggnad även i den nationella politiken det senaste decenniet (Cras, Gunnarsdotter, & Jonsson, 2019). Även näringslivsarbetet hamnar högt. Landsbygdsutvecklingsarbete ses i många kommuner som en del av just näringslivsarbetet i kommunen vilket också är synligt senare i rapporten när det gäller vilken tjänstemannaroll som ansvarar för landsbygdsfrågor i kommunerna. På tredje plats finner vi en fråga som troligtvis flyttat upp på dagordningen under de senaste åren: bostadsbyggande. Bostadsbristen även i landsbygder har lyfts fram i Boverkets sammanställningar av de återkommande regionala analyser av bostadsmarknaden som länsstyrelserna genomför (Boverket, 2021).

I enkäten frågade vi också vilka som är de mest aktuella landsbygdsfrågorna i kommunen. Svaren på denna fråga redovisas i figur 3. Även i denna sammanställning placerar sig bredbandsutbyggnaden högt. Men är det kanske så att denna fråga håller på att mattas av något, sett till kommunsverige som helhet, då den inte dominerar på samma sätt här.

Bostadsbyggnadsfrågorna ligger högt även i denna sammanställning. Högst placerar sig dock service som kategori¹.

Figur 3. Mest aktuella kommunala landsbygdsfrågor

* 75 kommuner har besvarat denna fråga.

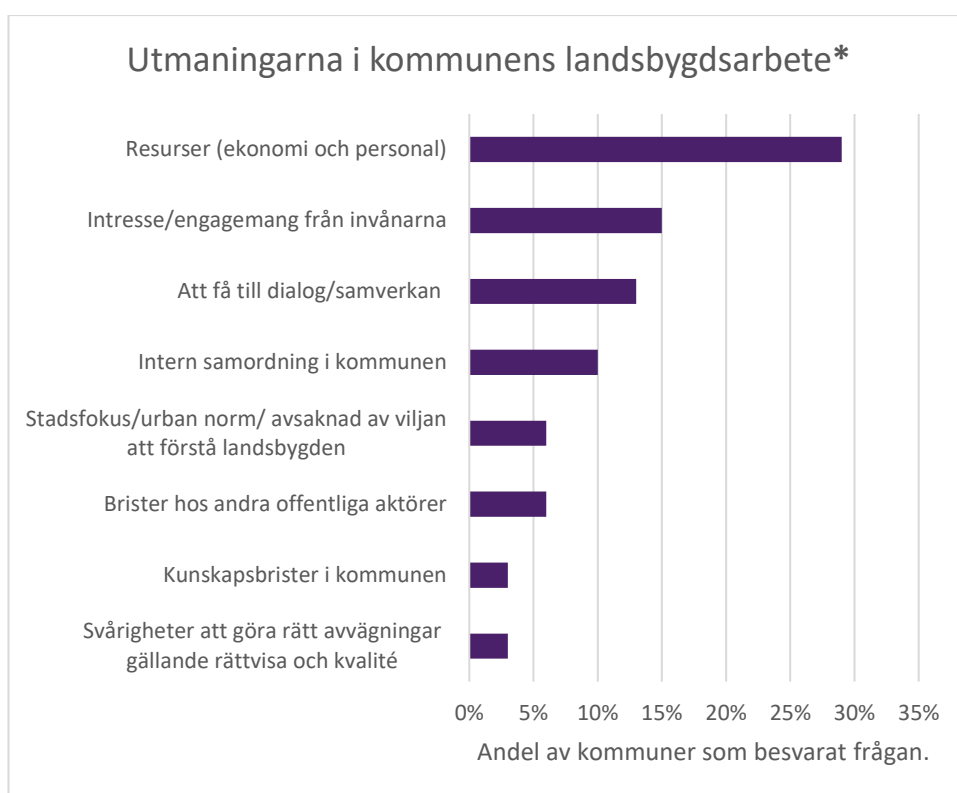
Övriga ämnen som lyftes av fler än en, men färre än fem procent av de svarande kommunerna var: arbetsmarknadsåtgärder, digitalisering, hållbarhets-/klimatfrågor, integration, mobilnätets utbyggnad, vindkraftsutbyggnad och äldreomsorgsfrågor. Det som sticker ut vid jämförelse med tidigare graf är näringslivsarbetet. Att näringslivsarbetet kommer långt ned på

¹ Begreppet service används ofta synonymt med grundläggande kommersiell service (dagligvarubutiker, drivmedelsstationer, paketutlämning mm.) i den nationella landsbygdspolitiken. I många fall avser svaret service i enkäten troligtvis frågor om grundläggande kommersiell service i kommunen då service finns angivet av informanter som samtidigt också svarat skola och äldreomsorg. Andra informanter kan ha svarat service som övergripande kategori och då kan det begreppet även avse kommunal service såsom skola, förskola och äldreomsorg.

denna lista kan tolkas som att det är grundarbete som sällan når sådan diskussion i kommunal verksamhet att det tolkas som en särskilt aktuell fråga.

Vår övergripande slutsats är dock att de svarande kommunerna lyfter landsbygdsdimensionen som relevant inom en stor bredd av politiska områden.

Vad utgör då utmaningarna? I enkäten ställde vi frågan: "Vad upplever du är de största utmaningarna i kommunens arbete med landsbygdsutveckling?". Flertalet informanter valde att ange sakpolitiska områden som svar på den frågan, såsom transportinfrastruktur, bredbandsutbyggnad och bostadsbyggande. Denna typ av svar kan ses överlappa svaren på frågan om de viktigaste frågorna. Vi har i figur 4 valt att endast lyfta ut den typen av svar som belyser generella faktorer oavsett sakpolitiskt område.

Figur 4. Utmaningarna i kommunens landsbygdsarbete

* Frågeställningen löd: " Vad upplever du är de största utmaningarna i kommunens arbete med landsbygdsutveckling?"

** 68 kommuner besvarade frågan.

Frågan om resurser toppar listan över utmaningar. Det kan ses som en begränsande faktor även gällande metodutvecklingen. Övriga svar indikerar dock problematik som metoderna har potential att påverka såsom möjligheten att påverka invånarnas deltagande i landsbygdsutvecklingsarbete, dialog och samverkan mellan olika aktörer, den interna samordningen tvärs över förvaltnings- och avdelningsgränser i kommunen och kunskapsbrister inom kommuner.

Med denna överblick över landsbygdspolitiska sakområden och generella utmaningar för kommunalt landsbygdsarbete går vi över till frågan om organisatoriska strukturer och arbetssätt.

3.2 De vanligare metoderna

De metoder som studien identifierar är de mest frekvent förekommande i kommunsverige, är (1) översiktsplanering, (2) att kommunen inrättat en särskild tjänstemannaroll med fokus på landsbygder, (3) att den kommunala budgeten används för att styra ekonomiska medel till landsbygder, (4) att kommunen organiserar samverkansforum för dialog om kommunens landsbygder, samt (5) att kommunen använder dialogprocesser som metod.

3.2.1 Översiktsplanering

I undersökningen fick kommunerna frågan: "Behandlas landsbygderna som särskild i [andra] kommunala planer och program?". "Andra" fanns med i frågan för att särskilja den från frågeformulärens föregående fråga som handlade om kommunen hade en specifik landsbygdsstrategi (vilken vi redovisar längre fram i rapporten). 43 procent av kommunerna har angett att den kommunala översiktsplanen utgör en sådan plan.

Alla kommuner är enligt lag ålagda att ha en översiktsplan som pekar ut riktningen för hur mark- och vattenområden ska användas och hur den byggda miljön ska användas, utvecklas och bevaras (Boverket, 2020). En översiktsplan omfattar hela kommunens geografiska territorium. Kommunala översiktsplaner har således potential att säga något väsentligt om landsbygder i kommunen.

Frågan är hur svaret i enkäten ska tolkas. Frågeställningen var inte utformad på ett sådant sätt att den gav informanten i uppdrag att bedöma betydelsen av att landsbygden på något sätt sätts i fokus i översiktsplanen. Frågan om landsbygdernas plats i den kommunala översiktsplaneringen har dock undersökts i en tidigare enkätstudie av Landsbygdsnätverkets PLAN-grupp 2011. Deras studie fokuserade i sin helhet på landsbygdsfrågor och stad-land interaktioner i ett planeringsperspektiv (Landsbygdsnätverket, 2011). Den studien byggde på en enkät till respektive kommuns kontaktperson för översiktsplaneringsfrågor.

Drygt hälften av de svarande (58 procent) uppgav då att de uppfattade att landsbygdsfrågor värderades antingen som mycket viktiga eller viktiga i den kommunala fysiska planeringen generellt sett. Jämförelser mellan de två undersökningarna måste göras med stor försiktighet då frågorna var helt olika utformade och ställda i olika sammanhang. Nästan ett decennium har förflutit mellan de två studierna så en tolkning av en jämförelse skulle kunna vara att utrymme för landsbygderna i översiktsplaneringen har minskat över tid. Vi behöver dock ta hänsyn till att de svarande på vår enkät utgör ett brett spektrum av olika typer av kommunala tjänstemän (och i enstaka fall politiskt tillsatta kommunalråd) medan denna enkät riktade sig specifikt till tjänstepersoner insatta just i planeringsfrågor. Vi bedömer det rimligt att anta att personer med en djupare insyn i planeringsfrågor har lättare att se landsbygdernas utrymme i plandokumentet.

Denna tidigare enkätstudie innehöll ett bredare frågebatteri kring fysisk planering och landsbygder. Några aspekter är intressanta att lyfta i detta sammanhang: gällande kunskap om landsbygdsfrågor bedömde 41 procent av de svarande att fysiska planerare har mycket bra eller bra kunskap och erfarenhet av att arbeta med landsbygdsfrågor. Tolv procent menade att denna kunskap var låg. Vidare fanns också frågor om andra plandokument. 68 procent av kommunerna angav att de arbetade med fördjupade översiktsplaner och/eller ortsanalyser för landsbygder och 64 procent uppgav att de arbetade med landskapsanalyser. I arbetsgruppens rapport finns fallstudieexempel på hur kommuner arbetar specifikt med landsbygder i det kommunala planarbetet.

För att sammanfatta framstår den kommunala översiktsplaneringen som ett betydande verktyg bland etablerade verktyg i kommunens landsbygdspolitiska verktyglåda.

3.2.2 Särskilt tjänstemannaansvar

Enligt vår undersökning har 41 procent av kommunerna som ingår i urvalet en tjänstemannaroll med ansvar för landsbygdsfrågor (se figur 5). Som vi redogjort för i metodavsnittet finns det skäl att anta att resultatet i någon mån blir snedvridet på så sätt att kommunen med landsbygdsansvarig tjänsteperson i större utsträckning medverkar i studien än kommuner utan sådan roll. Det kan antas att 40 procent ligger något i överkant snarare än underkant som approximation för hela populationen av kommuner. Förekomsten av sådant tjänstemannaansvar har undersökts två gånger tidigare av Landsbygdsnätverket som då visat 43 procent år 2018 respektive 42 procent år 2020 (Landsbygdsnätverket, 2018; SLU, 2020).

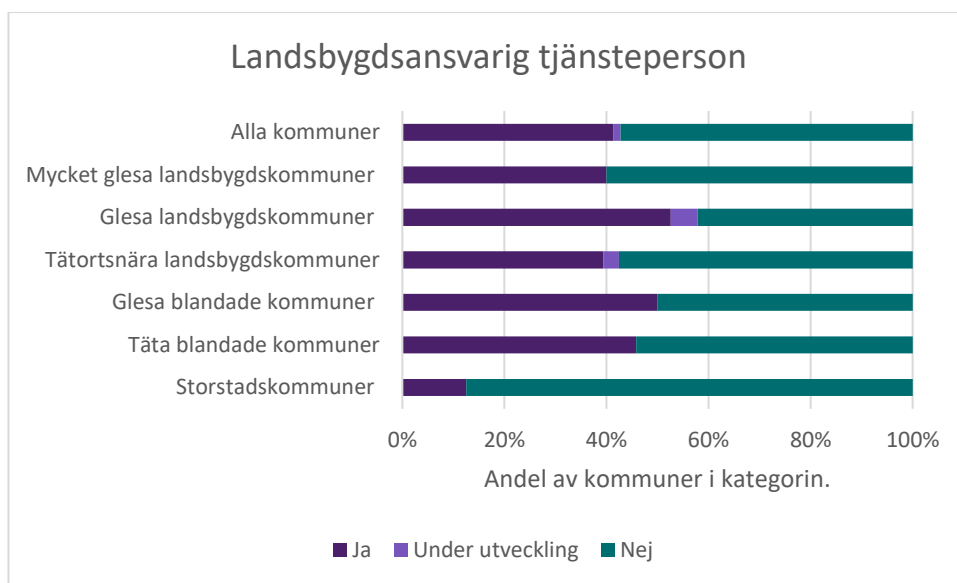

Figur 5. Förekomst av landsbygdsansvarig tjänsteperson i Sveriges kommuner.

Datamaterial ger viss indikation på att förekomsten av sådan tjänstemannaroll varierar över tid. Två kommuner har angett att de just nu är på gång att utveckla och definiera en sådan tjänstemannaroll men att den ännu inte finns på plats. Sex av kommunerna svarar att rollen har införts under de tre senaste åren (sedan 2018). Åtta kommuner svarar att de har haft en sådan tjänstemannaroll tidigare men inte har det i nuläget. Besparingsbehov och

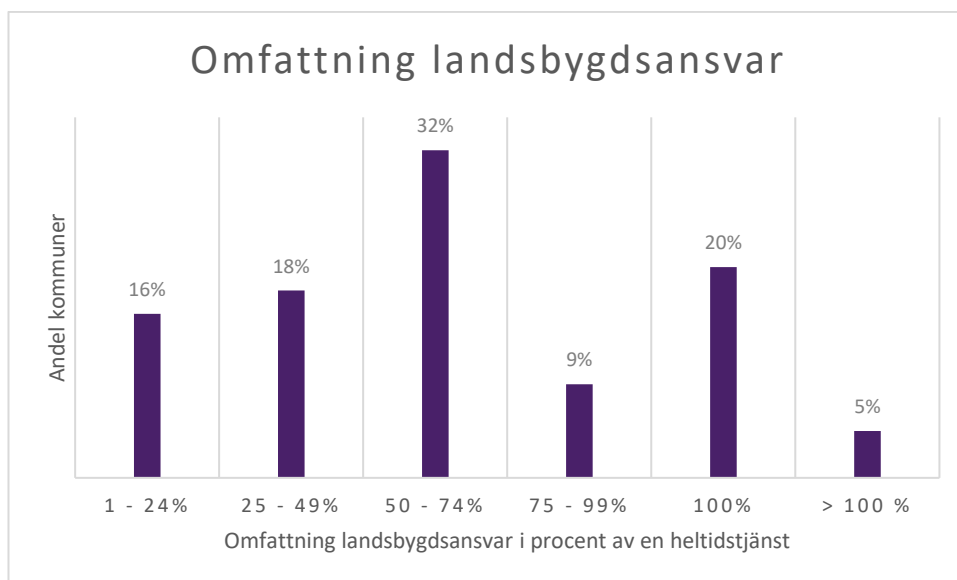
rationalisering anger studiens informanter som skäl i de fåtalet motiveringar till varför avvecklingen av en sådan roll i den kommunala organisationen gjorts. Det förekommer enligt intervjustudien också att kommuner samverkar och delar på denna typ av tjänst.

Bryter vi ned resultatet på respektive kommuntyp så ser vi att frekvensen är ungefär densamma i alla kommuntyper förutom storstadskommuner där aktuell tjänstemannaroll är ovanlig (se figur 6). Det förefaller något mer frekvent förekommande i kommuner med mer blandad geografi än i landsbygdskommunerna. Kategorin glesa landsbygdskommuner följer dock inte detta mönster utan utgör den kategori där det relativt sett är vanligast att kommunen har en landsbygdsansvarig tjänsteperson.

Figur 6. Förekomst av landsbygdsansvarig tjänsteperson inom respektive kommuntypskategori.

I undersökningen har vi bitt de kommunala representanterna uppskatta hur stor del av en heltidstjänst som landsbygdsansvaret upptar. Resultatet visar på en stor variation där uppdraget i vissa kommuner endast utgör en liten del av en tjänst medan det utgör ett heltidsuppdrag, eller till och med flera tjänster, med sammantaget mer än en heltid i andra kommuner (se figur 7).

Figur 7. Omfattning på landsbygdsansvar.

I kommentar till den uppskattade procentsatsen anger en del av de svarande att ansvarsområdet har betydande variationer över tid. Har man en delad tjänst kan arbetstid nedlagd på landsbygdsfrågor skifta beroende på vilka frågor som är aktuella inom kommunen. En informant som delar sitt uppdrag mellan miljö och landsbygder uttrycker exempelvis att miljöfrågorna ofta trumfar landsbygdsfrågorna när det gäller prioritering i det vardagliga arbetet. Tjänsternas omfattning anges också kunna variera beroende på tillgång till extern projektfinansiering.

I datamaterialet ger endast tjänstemannatitel och placering i kommunorganisationen en indikation på var fokus i dessa tjänster ligger. Nedan använder vi dessa variabler som en grov indikation på rollens innehåll.

Det finns liten likformighet gällande hur titeln för detta tjänstemannaansvar är uttryckt. De vanligaste titlarna är landsbygdsutvecklare och näringslivsutvecklare (se tabell 2).

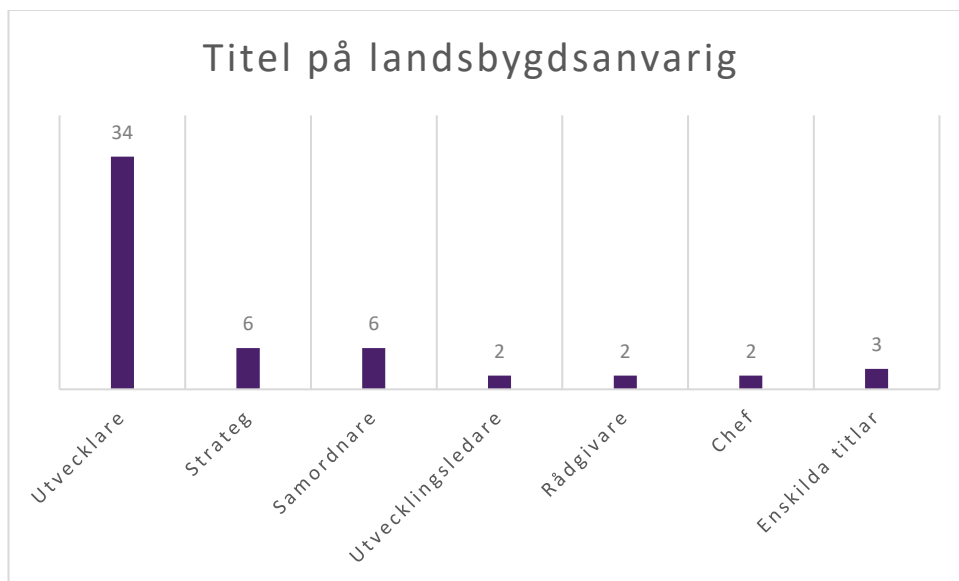
Tabell 2. Vanligaste titlar för landsbygdsansvarig tjänsteperson i kommuner.

Titel	Antal	Andel av kommuner med landsbygdsansvarig tjänsteperson*
Landsbygdsutvecklare	14	25%
Näringslivsutvecklare	8	14%

* 41 procent av kommunerna i urvalet anger att de har en landsbygdsansvarig tjänsteperson, se figur 5.

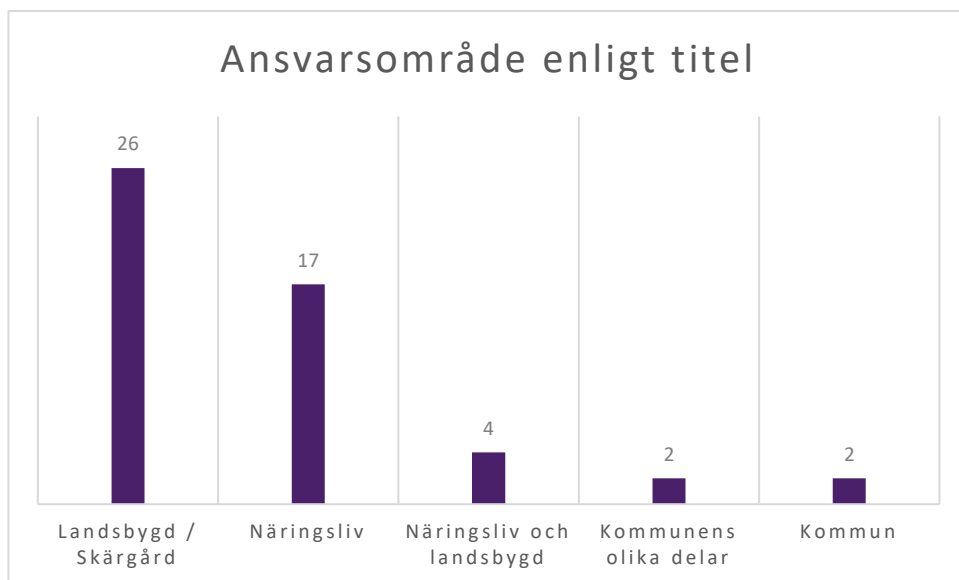
Detta ska ses i ljuset av att 57 kommuner i urvalet har angett att de har en landsbygdsansvarig. Gällande övriga titlar förekommer samma titel endast en eller två gånger i urvalet. Bryter man upp titeln på en uppdragsdefinition (figur 8) och ansvarsområde (figur 9) ger det viss

överblick. Ser vi till uppdragsdefinition så kan vi se att det är absolut vanligast att definiera uppdraget som utvecklare. Strateg och samordnare återkommer dock också men betydligt mindre frekvent.

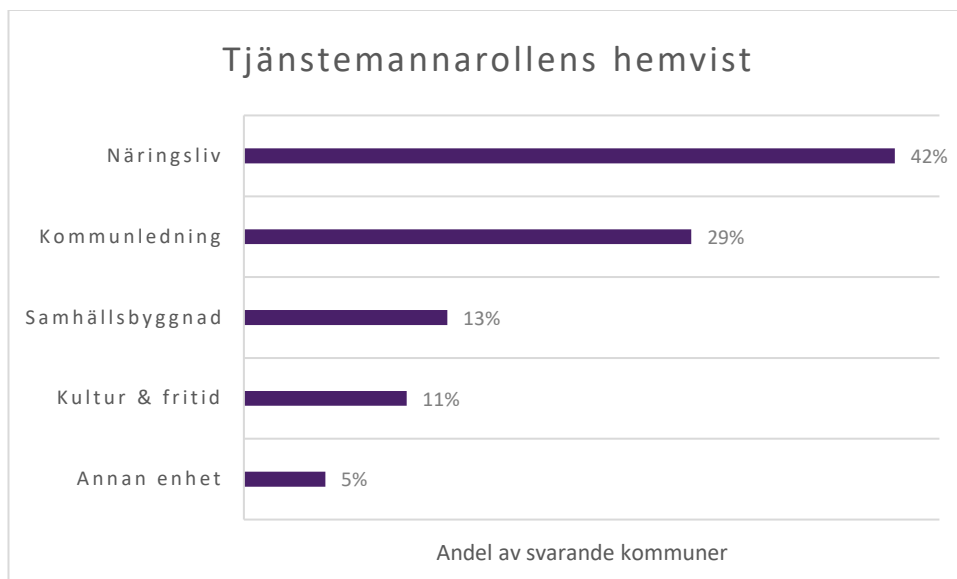
Figur 8. Titel på landsbygdsansvarig tjänsteperson i kommuner (antal).

Ser vi till ansvarsområde så är det vanligaste prefixet eller suffixet just landsbygd (se figur 9). Näringsliv är dock också vanligt förekommande. Endast fyra titlar pekar på något sätt mot ett helhetsperspektiv på att uppdraget är att se till hela kommunen eller se kommunens olika delar. Detta kan uttryckas som exempelvis kommunstrateg. Övriga ansvarsområden förekommer endast en gång vardera i hela gruppen svarande kommuner.

Figur 9. Ansvarsområde för ansvarig tjänsteperson enligt titel (antal).

Ser vi till var i den kommunala organisationen landsbygdsansvarig tjänsteperson ingår så är den vanligaste placeringen den enhet som ansvarar för kommunens näringslivsarbete (se figur 9). Även kommunledningskontor och liknande utgör en vanlig hemvist. Mindre frekvent förekommande är en placering inom samhällsbyggnadsavdelning eller kultur och/eller fritidsenhet.

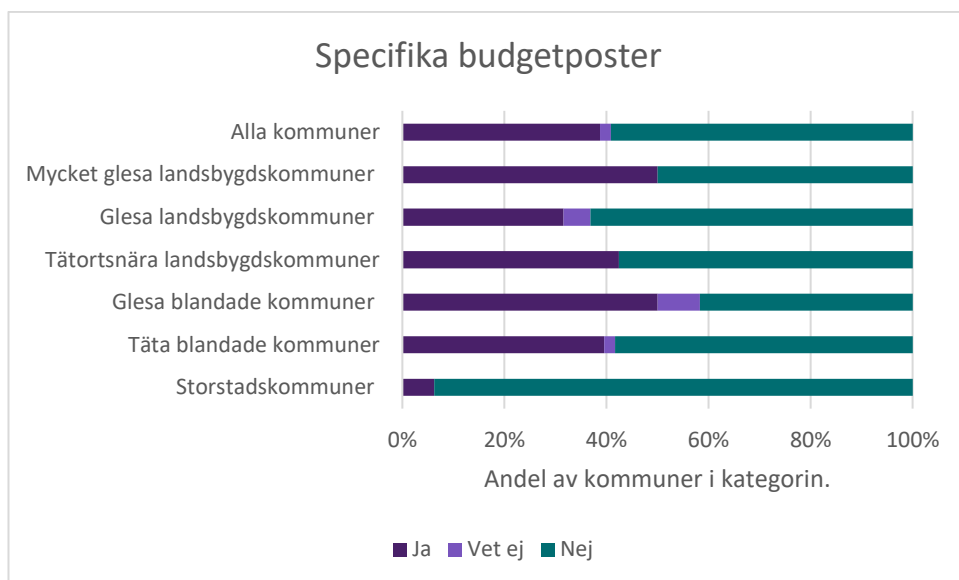

Figur 10. Tjänstemannarollens tillhörighet i den kommunala organisationen.

Sammantaget ser vi att metoden att peka ut en landsbygdsansvarig tjänsteperson är en relativt vanlig metod för att lyfta landsbygdsfokus i den kommunala organisationen. Denna roll definieras då vanligtvis som utvecklare snarare än exempelvis strateg eller samordnare. Både tjänstetitlar och uppdragets organisatoriska hemvist i den kommunala organisationen ger indikation på att uppdraget ofta ges ett näringslivsfokus. Detta kan även ses stämma överens med sammanställningen av kommunala landsbygdspolitiska sakområden som vi presenterade inledningsvis. De frågor som toppar agendan överlappar med näringslivsfrågor och utgör oftast områden där kommersiella aktörer förväntas stå för leverans (bredbandsutbyggnad, bostadsbyggande, service m.m.). Sett till hela bredden av de frågor som definieras som landsbygdspolitiskt väsentliga hade det dock inte varit orimligt med fler landsbygdsansvariga tjänstepersoner med placering i kommunledningsfunktion eller på samhällsbyggnadsfunktion. Det är mycket få kommuner som har inrättat en funktion som har fokus på att lyfta landsbygdsperspektiv internt i den kommunala organisationen på en strategisk nivå.

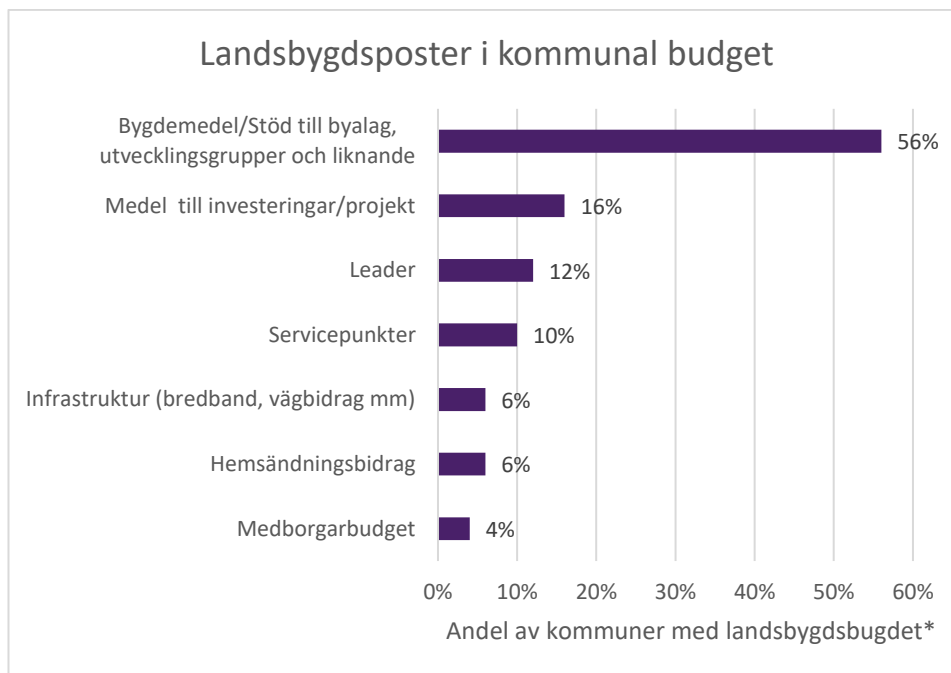
3.2.3 Landsbygdsfokus genom kommunens budget

I enkäten har vi frågat om kommunen har specifika budgetposter riktade mot landsbygder och i så fall i vilken form. 37 procent av kommunerna anger att de har en sådan post i den kommunala budgeten. Dessa svar fördelar sig per kommuntyp enligt figur 11.

Figur 11. Andel kommuner med landsbygdsinriktade budgetposter per kommuntyp.

Bland de som angett att deras kommunbudget innehåller landsbygdsinriktade budgetposter visar vi på typer av budgetposter i figur 12. Denna frågeställning visade sig mindre lämplig att besvara via enkät/intervju utan hade behövt en genomlysning av faktiska kommunala budgetar. Flertalet av informanterna verkar ha gjort en mycket snäv tolkning av vad som kvalificerar in som ett positivt svar på denna fråga. Exempelvis utgör andelen kommuner som nämner Leader endast tolv procent vilket är orimligt lågt i förhållande till att en klar majoritet av Sveriges kommuner medfinansierar verksamheten i ett eller flera Leaderområden. Samtliga arbetsmetoder som berörs i denna rapport innebär rimligtvis en utgiftspost för kommunen som tillämpar metoden. Att ha en landsbygdsansvarig tjänsteperson i den kommunala organisationen kräver exempelvis utrymme för dennes lönekostnader någonstans i den kommunala budgeten. Några få svarande har angett några sådana kostnader som svar på denna fråga.

Figur 12. Kommunala budgetposter riktade till landsbygder.

* 50 kommuner i urvalet har angett att de har landsbygdsinriktade budgetposter.

När det kommer till frågan om metoder är det dock av intresse att se att flertalet kommuner avsätter egna stödmedel specifikt till utvecklingsgrupper och byalag eller liknande typer av "bygdemedel". Det förekommer också att kommuner avsätter en pott för projekt eller investeringar på landsbygder. Detta kan vara till kommunens egen verksamhet och egna anläggningar eller i form av sökbara projektmedel för externa aktörer. Ekonomiskt stöd till servicepunkter förekommer i mindre skala i kommunsverige.

Vägbidrag betalas ut som stöd till drift och underhåll av mindre vägar på landsbygder, så kallade enskilda vägar som drivs av vägföreningar och samhälligheter. Vissa kommuner har avsatt egna medel för detta som komplement till statliga vägbidrag via Trafikverket. Hemsändningsbidrag betalas ut till landsbygdsbutiker för att finansiera hemsändning av varor, framförallt till äldre, och finansieras till hälften av statliga stödmedel till kommersiell service som kommunerna kan ansöka om hos sin region.

En form av alternativt tillvägagångssätt som provats av ett antal kommuner är att avsätta ekonomiska utvecklingsmedel till en specifik bygd eller ort under ett visst år och låta invånarna på dessa platser diskutera lämpliga prioriteringar och sedan rösta om vad medlen ska användas till. En metod som kallas medborgarbudget. Det förefaller dock förekomma i liten utsträckning sett till kommunsverige som helhet.

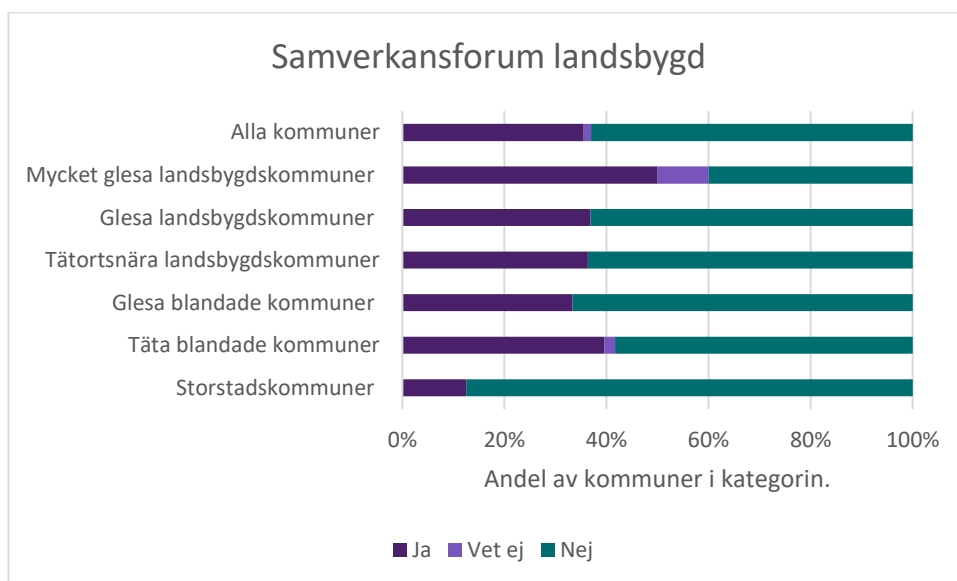
Bland kommentarerna till kommunernas svar på denna fråga finns också de som uttrycker att medel avsätts till landsbygder utifrån aktuella behov och därmed är en fråga för den ordinarie budgetprocessen. Som en informant uttrycker det:

”Kommunstyrelsen kan bevilja projektmedel eller medfinansiering, men inget som i förtid är budgeterat. Det prövas vid behov.”

Sammanfattningsvis kan vi säga att enkäten framstår som ett mycket bristfälligt verktyg för att få reda på hur det ligger till med kommunbudgeten som metod för att sätta särskilt fokus på landsbygder. Den angivna andelssiffran på 37 procent säger lite om kommunbudgetarnas betydelse i detta avseende. Mer intressant är listan på olika former av landsbygdspolitiska ekonomiska styrmedel som förekommer i kommunsverige; kommunala bygdemedel, projektmedel till landsbygder, stöd till servicepunkter och medborgarbudgetar utgör exempel på förekommande kommunekonomiska styrmedel specifikt riktade mot landsbygder som bör undersökas vidare.

3.2.4 Samverkansforum

Samverkansforum som inbegriper landsbygdsaktörer finns i 36 procent av kommunerna i studien. Hur detta fördelar sig över respektive kommuntyp presenteras i figur 13. Dessa forum går under benämningar såsom landsbygdsråd, kommunbygderåd, landsbygds- och skärgårdsråd, landsbygdspolitiskt råd, lokalutvecklingsforum, byaråd och ytterområdessatsning. Flera anger också kommunens näringslivsråd som sådant forum. Även återkommande mötesforum mellan kommunen och LRF:s² kommungrupp anges utgöra sådant forum i ett fåtal kommuner.

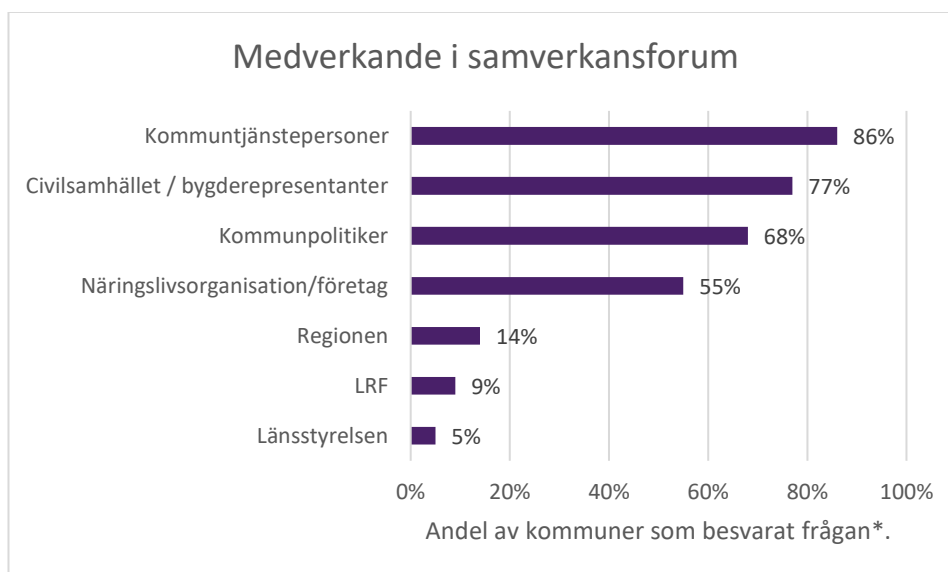

Figur 13. Kommunala samverkansforum med inriktning landsbygder.

I kommuntypsjämförelsen är denna metod vanligast i mycket glesa landsbygdskommuner. En möjlig förklaring till detta är att de samverkansforum som finns i dessa kommuner till stor del får landsbygdsfokus på grund av kommunens karaktär.

² Lantbrukarnas riksförbund.

De flesta anger kvartalsvis som uppskattat mötesintervall för sådana samverkansforum men det förekommer de som anger att de möts oftare och de som möts mer sällan, såsom en eller två gånger per år. Figur 14 visar de typer av aktörer som bjuds in till sådana forum.

Figur 14. Typ av aktörer som bjuds in till kommunala samverkansforum.

* 49 kommuner i urvalet har besvarat denna fråga.

3.2.5 Landsbygdsinriktat dialogarbete

I enkäten gavs möjlighet för de svarande att ange om de använder ytterligare metoder som vi inte frågat om specifikt. Det svar som är mest frekvent förekommande på denna fråga är olika former av dialogarbete. I tabell 3 nedan listar vi tre inriktningar på sådant dialogarbete som framkommer i svaren. Då vi inte frågat specifikt om detta är andelen som angett detta som fritextsvar inte direkt jämförbart med förekomsten av övriga redovisade metoder, vi väljer därför att inte redovisa detta resultat i procent då detta inte på samma sätt kan antas spegla hela populationen.

Tabell 3. Landsbygdsinriktad dialog som arbetsmetod

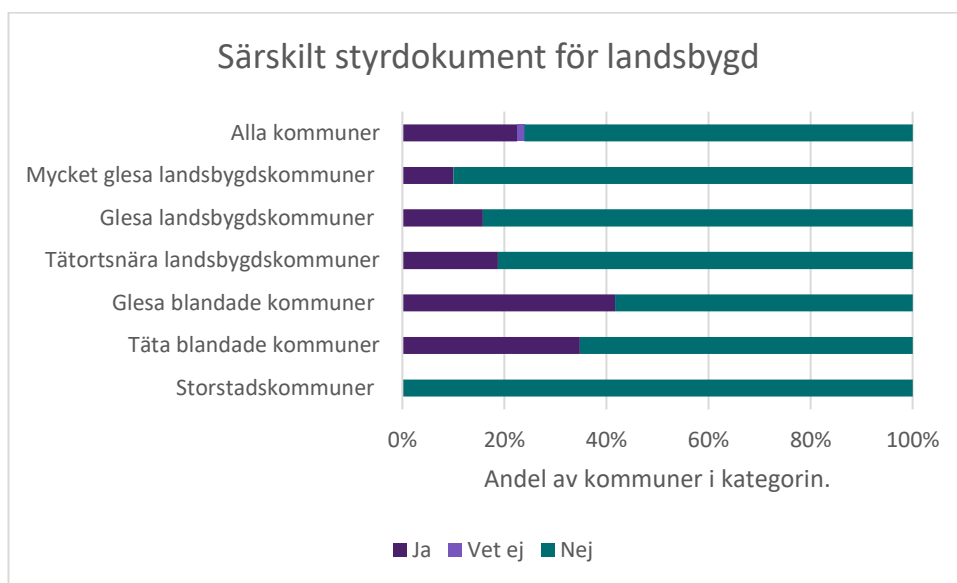
Dialog som arbetsmetod	Antal kommuner
Medborgardialog/bygdebesök	23
Föreningsdialog/föreningsamverkan	14
Företagsdialog	7

3.3 De ovanligare metoderna

Minde frekvent förekommande metoder är (1) att lyfta landsbygdsfokus i strategidokument, (2) att arbeta med konsekvensbedömningar med landsbygdsfokus, samt (3) att inrätta särskilda politiska forum med landsbygdsfokus.

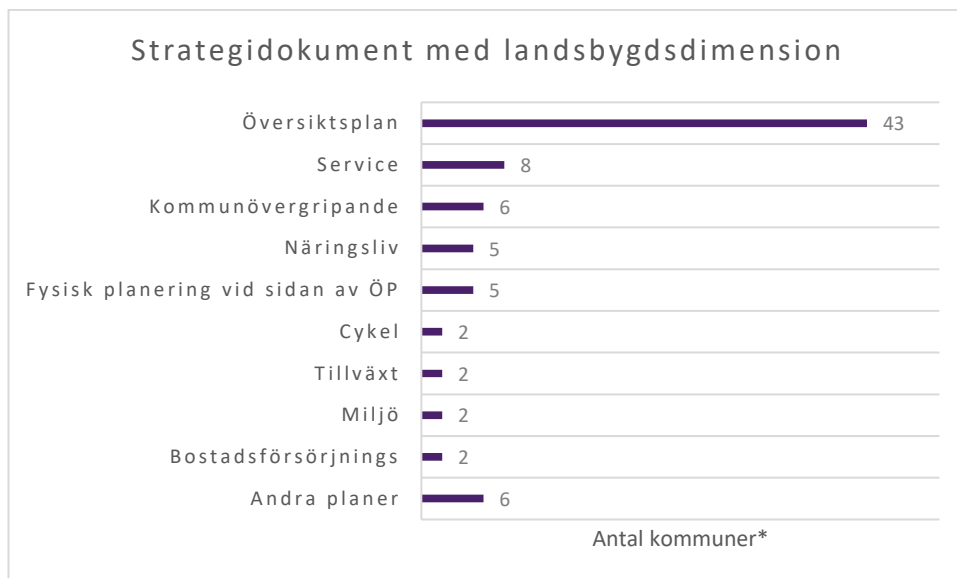
3.3.1 Landsbygdsstrategier och landsbygden i övriga strategier

23 procent av kommunerna har ett särskilt styrdokument som fokuserar på landsbygderna såsom landsbygdsstrategi, landsbygdsplan, landsbygdsprogram eller liknande. Hur förekomsten fördelar sig på kommuntyper anges i figur 15. Här kan vi se att detta är vanligare i de blandade kommunerna.

Figur 15. Strategidokument med fokus på landsbygder.

I detta kommunkapitel så konstaterade vi inledningsvis att översiktsplanering var den vanligast förekommande metoden som har potential att sätta fokus på landsbygder. När det gäller vilka andra typer av strategidokument våra informanter uttryckt inkluderar ett landsbygdsfokus ser det mer skralt ut (se figur 16). Det finns visst överlapp bland de svarande gällande att kommunens serviceplan, näringslivsstrategi och övergripande kommunal utvecklingsplan utgör strategidokument som delvis sätter fokus på kommunens landsbygder. I övrigt är det endast en eller två kommuner som angett samma typ av plan eller strategi som dokument där landsbygdsfokus förekommer.

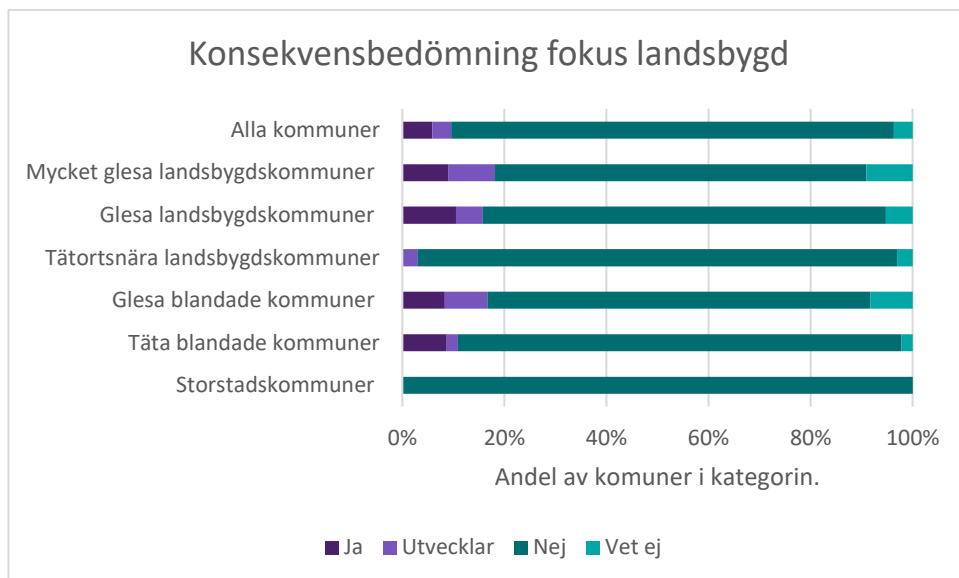
Figur 16. Strategidokument som anges innehålla landsbygdsdimension.

* 70 kommuner i urvalet har besvarat denna fråga.

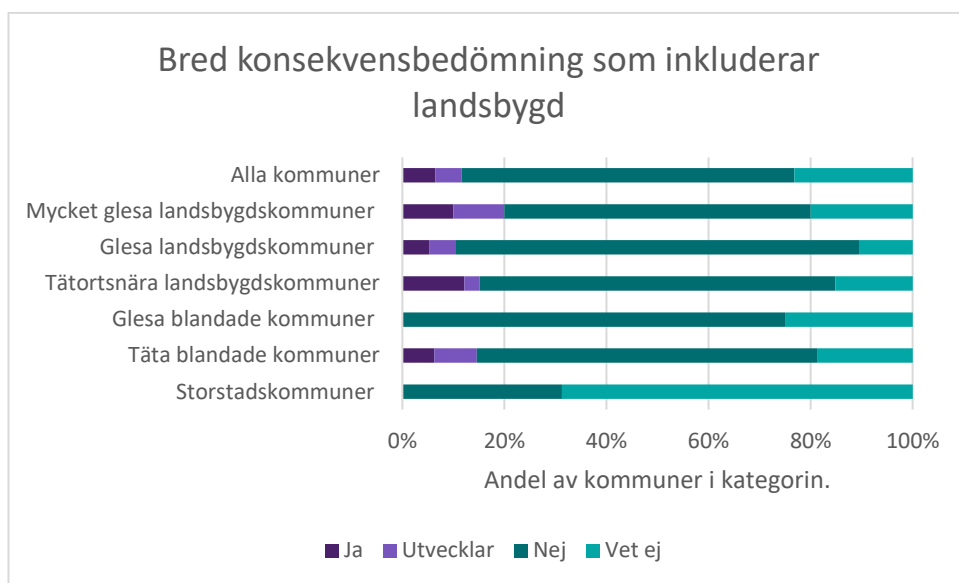
Nämnda strategidokument vid sidan av översiktsplanen kan ses som intressanta exempel på den mängd strategiska områden där ett landsbygdsperspektiv kan ha betydelse. Tidigare i rapporten konstaterade vi att landsbygdsansvarig tjänsteperson framförallt återfinns inom kommunledning, samhällsbyggnad och näringslivsavdelning. Det framstår som att denna begränsade lista av strategier har betydande överlapp med just dessa tre delar av den kommunala organisationen. Huruvida detta innebär att landsbygdsperspektivet framförallt lyfts strategiskt inom dessa kommunala områden, eller att svaren ovan snarast speglar att det är inom dessa tre områden informanterna i denna studie preliminärt har god insyn, har vi svårt att svara på utifrån materialet i denna studie.

3.3.2 Struktur för landsbygdsbedömning

Internationell landsbygdsforskning likväl som nationella myndighetsrapporter har lyft fram idén att arbeta med konsekvensbedömningar utifrån landsbygdsperspektiv inom alla delar av offentlig verksamhet (Atterton, 2008; Nordberg, 2020; Shortall & Alston, 2016; Tillväxtanalys, 2016). I litteraturen har detta ibland benämnts som landsbygdssäkring (rural proofing). I vår undersökning har vi frågat huruvida kommunen har en sådan arbetsmodell specifikt för landsbygdsperspektivet eller har en bredare arbetsmodell för konsekvensbedömningar där landsbygdsperspektiv utgör en del. Resultatet som framkommer är att sex procent av kommunerna har ett sådant arbetssätt med landsbygderna som primär utgångspunkt och sju procent har ett bredare konsekvensbedömningsätt som inkluderar landsbygd som perspektiv (se figurer 17 och 18).

Figur 17. Landsbygdskonsumentad konsekvensbedömningsmetod.

Figur 18. Bred konsekvensbedömningsmetod som inkluderar landsbygder som perspektiv.

En majoritet av de som anger att de tillämpar konsekvensbedömning av beslut svarar att kommunen saknar en skriftlig instruktion för arbetssättet. Det anges snarare finnas som en intention att ett sådant perspektiv bör råda inom kommunen där man överväger beslutens konsekvenser för kommunens olika delar. En informant uttrycker detta enligt följande:

”Hela kommunen är en landsbygdskommun. De arbetar med landsbygdssäkring i praktiken, att ta landsbygdens aspekter i fokus och konsekvensbedömning för de medborgarna men det finns inga speciella styrdokument som reglerar detta arbete.”

Av de kommuner som anger att de tillämpar konsekvensbedömning utifrån landsbygdsperspektiv så anger en majoritet att det avgörs från fall till fall när detta är relevant. Av de få kommuner som anger att de arbetar med denna typ av konsekvensbedömning anger knappt hälften att arbetssättet ska tillämpas inför alla beslut.

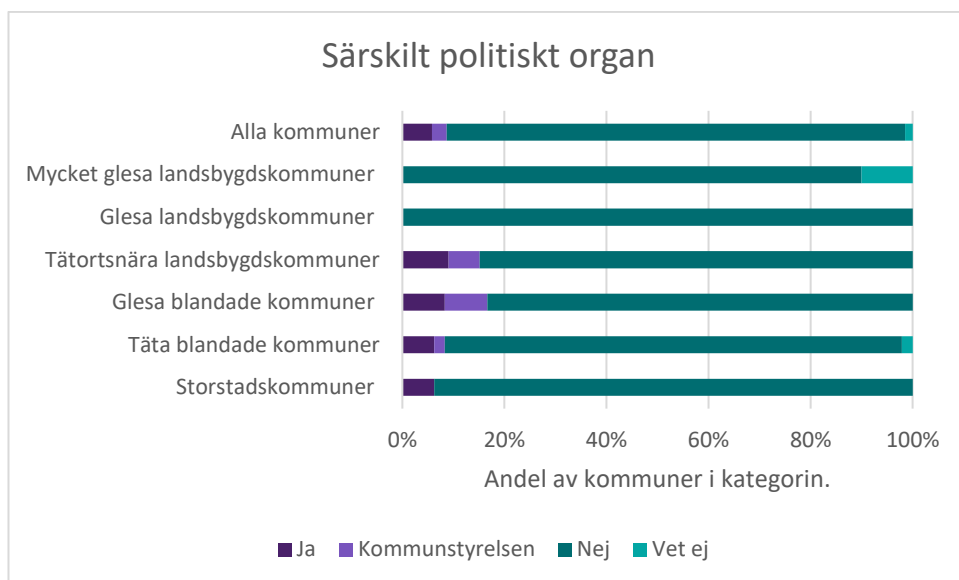
Sammanfattningsvis är det en mycket liten andel av kommunerna som anger att de arbetar med strukturerad konsekvensbedömning med landsbygdsfokus och av detta fåtal är det en ännu mindre grupp kommuner som anger att det finns fastställda instruktioner som definierar vad detta förhållningssätt innebär.

3.3.3 Särskilda politiska organ

Sex procent av kommunerna (8 av 138 kommuner i urvalet) har ett specifikt politiskt organ som ansvarar för landsbygder. I likhet med tjänstemannaansvaret varierar det om detta ansvar är hundra procent landsbygder eller om landsbygdsperspektivet utgör en del av en bredare konstellation politiska ämnen som givits ett gemensamt politiskt organ. I intervju- och enkätundersökningen har tre procent av kommunerna i urvalet först angivit att de har ett särskilt politiskt organ och sedan på följdfrågan om vilket organ detta är angivit kommunstyrelsen. Dessa svar är svåra att tolka enbart utifrån det material som den genomförda undersökningen givit. Det är tänkbart att informanten svarar kommunstyrelsen med medvetenhet om att det är det organ som ansvarar för alla frågor som inte uttryckligen delegerats till andra kommunala organ. Men det är också tänkbart att fullmäktige eller kommunstyrelsen själva gett kommunstyrelsen ett specifikt uppdrag att bevaka landsbygdsfrågor på något särskilt sätt. I intervjumaterialet finns indikationer på att det senare förekommer i kommunsverige och det finns exempel på när ett kommunalråd får ett specifikt uppdrag att bevaka landsbygdsfrågor. På grund av svårigheten att tolka kommunstyrelsens roll här har vi valt att särredovisa de svaren i figuren nedan.

Figur 19. Förekomst av särskilda politiska organ för landsbygdsfrågor.

Figur 20. Särskilda politiska organ för landsbygdsfrågor per kommuntyp.

3.4 Ytterligare metoder

I enkäten fanns möjlighet att lyfta fram ytterligare arbetssätt utöver de som lyftes i de specifika enkätfrågorna. Följande metoder som inte lyfts tidigare i rapporten angavs av en eller flera kommuner:

- Initierar och/eller driver projekt
- Kommunintern samordning utifrån ett landsbygdsperspektiv (tjänstemannagrupp)
- Mellankommunal samverkan
- Studier/undersökningar/metodutveckling med fokus landsbygder
- Upphandling
- Servicepunkter

Dessa metoder angavs av upp till ett tiotal kommuner vardera och även dessa arbetssätt bör beaktas vid fortsatta studier.

3.5 Särskilda metoder eller inte?

I studien har vi haft med en fråga där informanten ombetts motivera avsaknad av metoder. Det har varit upp till informanten att avgöra om hen funnit det motiverat att svara på denna fråga med hänsyn till hur hen tidigare under intervjun/enkäten besvarat övriga metodfrågor. Informanter kan alltså ha valt att svara på denna fråga trots att de har angivit att kommunen tillämpar en eller flera metoder. Sammanställningen på denna fråga ska således utläsas som motivering till varför kommunen saknar, eller endast i mindre omfattning tillämpar, särskilda metoder som sätter fokus på landsbygder. Svarsfrekvensen faller ut enligt figur 21.

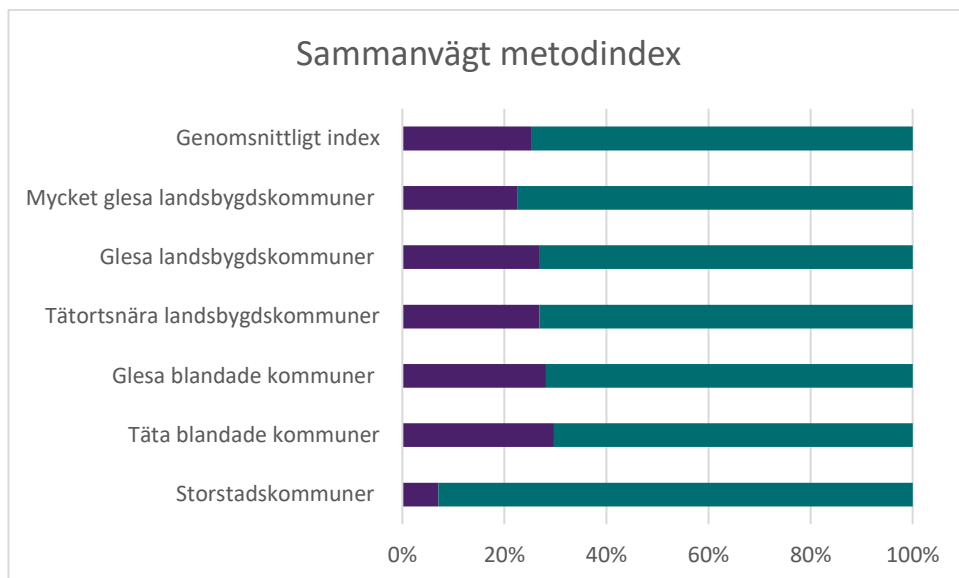

Figur 21. Motiv för avsaknad av specifika arbetssätt.

* 80 kommuner besvarade denna fråga.

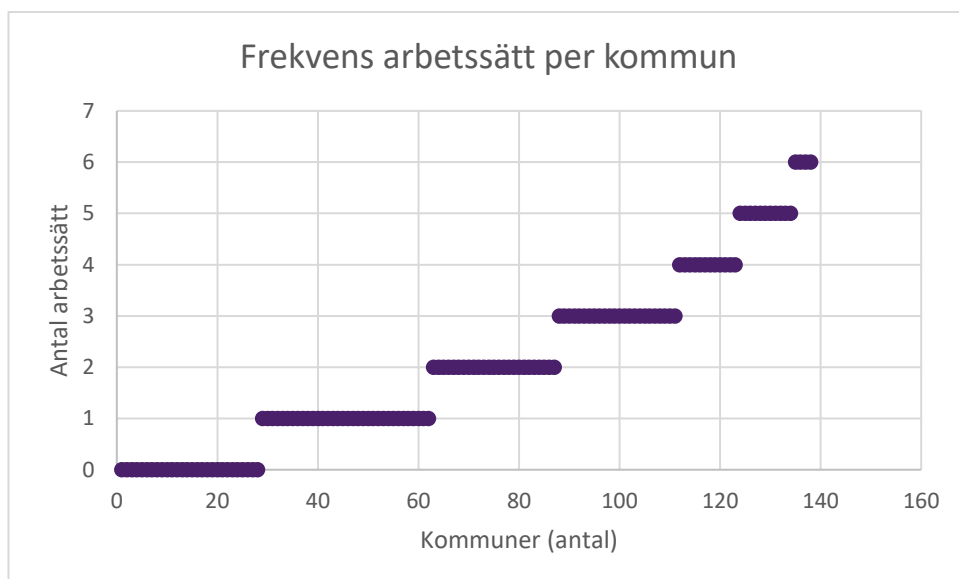
Det vanligaste svaret är alltså att peka mot bristen av kontrasterande geografi. Argumentet kan tolkas som att det behövs en inomkommunal urban kontrast för att göra det relevant att sätta fokus på landsbygd. Att det motsatta inte blir lika synligt i figur 21 beror med största sannolikhet på studiens undersökningsmetod. Data om storstadskommunerna har i större utsträckning samlats in via webbsökningar där svaret på denna fråga inte gått att finna.

Vi har genom kapitlet sett att det varierar från metod till metod hur fördelningen ser ut mellan de olika kommuntyperna, även om skillnaderna generellt är små. Att se till varje enskilt arbetssätt för sig riskerar att dölja det större mönstret. Utifrån en arbetshypotes; att det var skillnad i mängden metoder staplade på varandra beroende på kommuntypstillhörighet, skapade vi ett sammanvägt metodindex. Vi gjorde enklast möjliga index helt utan viktning där varje tillämpad metod gav 1 poäng. Poängen i varje kommunkategori räknades samman och jämfördes med maximalt möjliga poäng om samtliga kommuner i kategorin tillämpat alla metoder. Resultatet återfinns i figur 22. Slutsatsen blir att vi inte kan identifiera någon stor skillnad mellan de olika kommuntyperna förutom att storstadskommunerna (som förväntat) tillämpar relativt sett väldigt få metoder av denna typ. Det är dock en liten övervikt åt att det är kommuner med blandad geografi som tillämpar fler arbetsmetoder än de mycket glesa landsbygdskommunerna. Denna skillnad överensstämmer med svaren på frågan om varför metoder inte tillämpas (figur 21). Bristen på inomkommunala kontraster anges som skäl till att inte ha landsbygdsspecifika arbetssätt.

Figur 22. Index över det sammanlagda antalet metoder i respektive kommuntyp.

En andra hypotes över det sammanlagda utfallet är att det finns anledning att misstänka en acceleratoreffekt. Den skulle bestå i att en kommun som väljer att satsa på denna typ av metoder lättare utvecklar flera olika sådana arbetssätt som tillämpas parallellt. Vi skulle då kunna se två tydliga grupperingar av kommuner med antingen få eller många metoder. Figur 22 nedan avser illustrera spridningen över antalet arbetssätt en och samma kommun tillämpar. Denna sammanställning indikerar inte spridning enligt hypotesen utan det förefaller vare en jämn spridning också gällande antalet metoder som tillämpas inom samma kommun men en viss avtagande frekvens gällande tillämpning av många metoder parallellt.

Figur 22. Antal identifierade arbetssätt per kommun.

Sammantaget pekar resultaten i denna studie mot att det ser ganska likartat ut när det gäller metodval mellan kommuntyper. De som framförallt avviker från mönstret är

storstadskommunerna som utgör en väldigt liten andel av kommuner som tillämpar dessa typer av metoder. Även de mycket glesta landsbygdskommunerna, som alltså befinner sig i motsatt ända av skalan, tenderar att tillämpa relativt sett färre metoder än genomsnittet. Även det kan ses vara naturligt då metoder som sätter fokus på landsbygder som just landsbygder blir särskilt relevant om det finns en kontrast mot en annan typ av geografi inom samma kommun. Vi återkommer till detta i rapportens slutdiskussion. Att det ser likartat ut mellan kommuntyper indikerar att frågan om att organisera ett landsbygdsperspektiv i kommunpolitiken snarare styrs av idébaserade vägval snarare än fysiska förutsättningar med undantag för den mest glesta och mest täta geografien. Även detta återspeglas i figur 21 där olika typer av motiveringar som lyfter inställningen till sina landsbygder i kommunen utgör huvudsakliga motiv vid sidan av graden av urbanitet eller ruralitet.

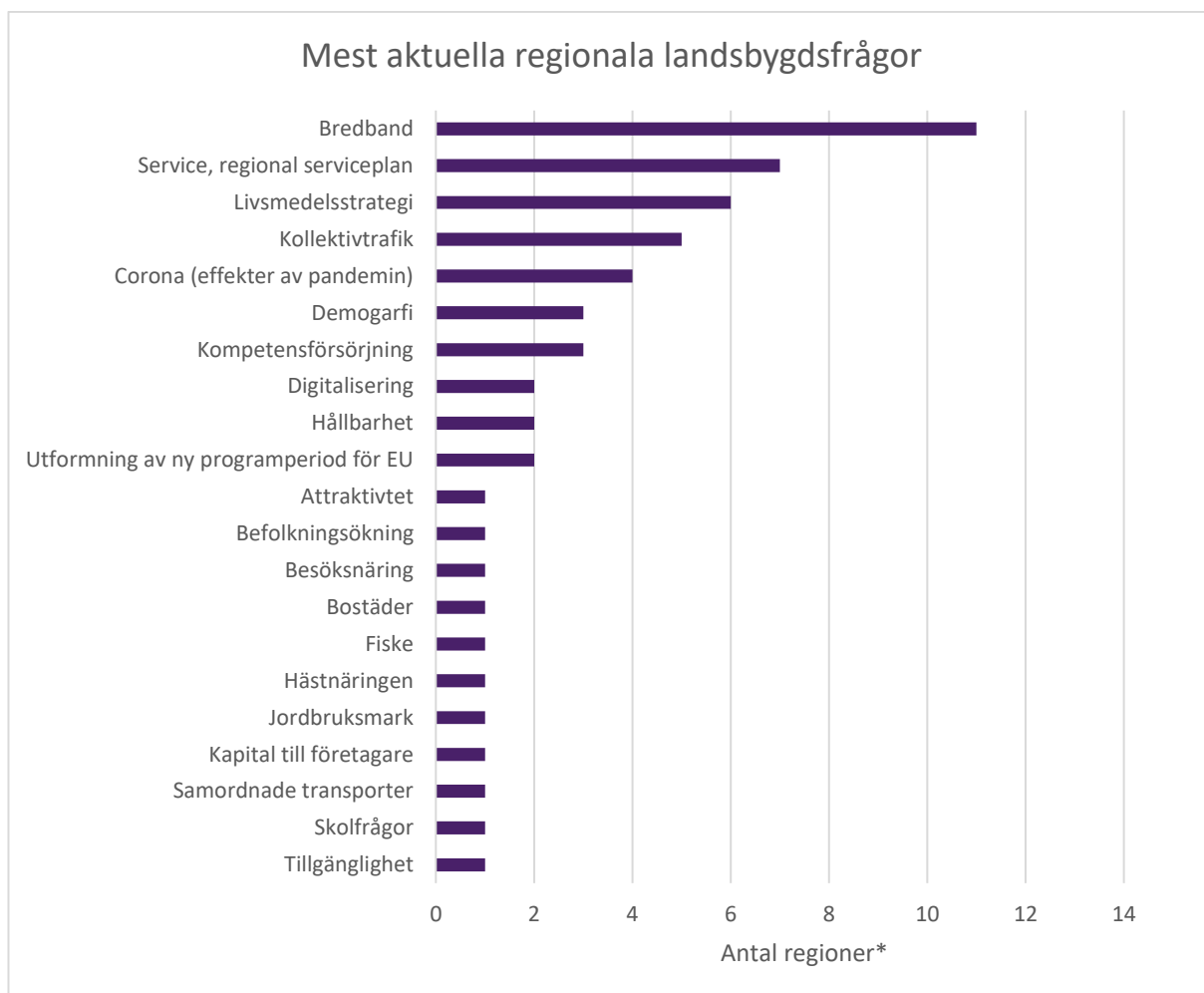
4 Regionala strukturer och arbetssätt

Frågan vi ställer i detta kapitel är huruvida Sveriges regioner har organisatoriska strukturer och särskilda arbetssätt som på något sätt riktar fokus mot landsbygderna. Det vill säga det vi samlat har valt att se på som metoder. Inledningsvis redogör vi för de vanligare metoderna och därefter redogör vi för de ovanligare metoderna. De vanligare metoderna tillämpas av över hälften av regionerna medan de ovanligare endast rapporteras av en eller två regioner.

Innan vi går in på dessa metoder ger vi dock först en övergripande bild av de sakpolitiska områden våra informanter kopplar till den landsbygdspolitiska dimensionen i sina regioner samt vilka generella utmaningar de ser gällande regionens landsbygdsarbete.

4.1 Regionala landsbygdspolitiska sakfrågor och utmaningar

I enkäten till regionerna ställdes frågan "Vilka är de mest aktuella landsbygdsfrågorna inom regionen just nu?". Svaren på frågan bör tolkas med viss försiktighet då svaret sannolikhet blir vinklat utifrån informantens egen position i den regionala organisationen och den insyn i den regionala verksamheten som följer av det. Svaren på denna fråga redovisas i figur 23.

Figur 23. De mest aktuella regionala landsbygdsfrågorna. Frågan som ställdes i enkäten var ” Vilka är de mest aktuella landsbygdsfrågorna inom regionen just nu?”

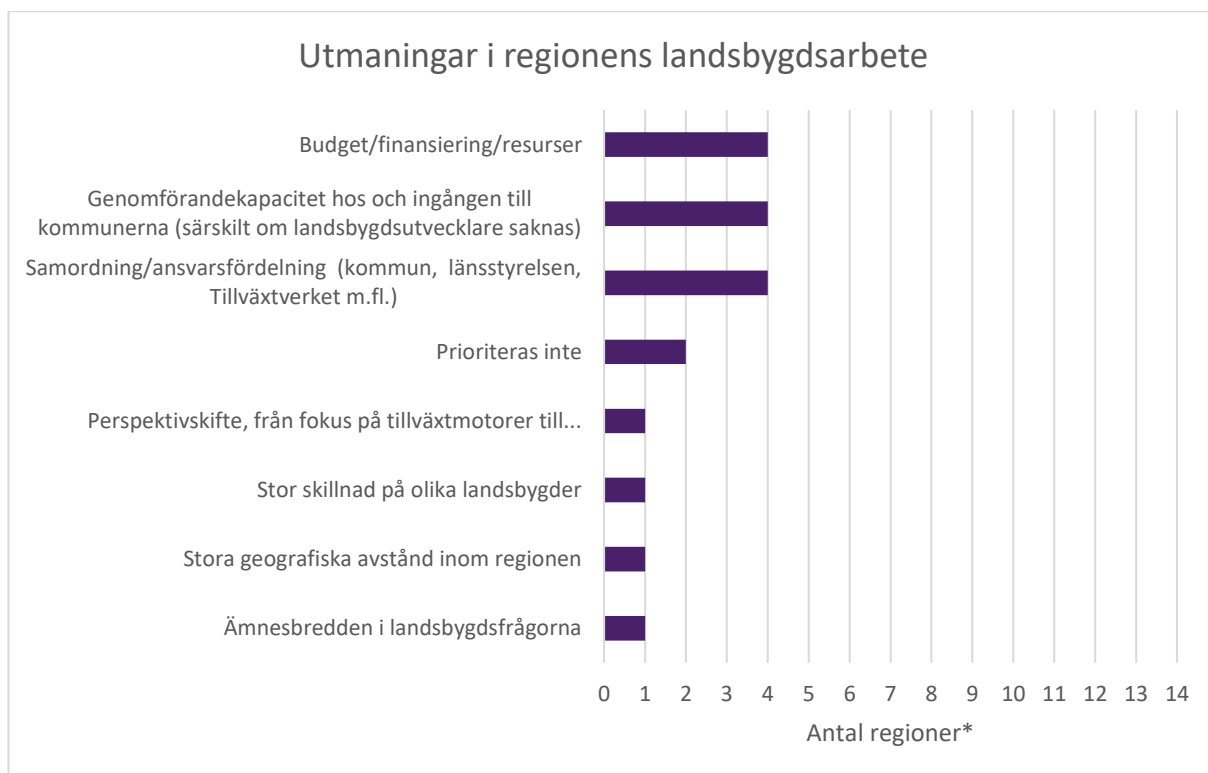
* 15 regioner har besvarat denna fråga.

Bredbandsfrågan återfinns liksom för kommunerna ohotat i toppen av sammanställningen. Detta följs av servicefrågor och livsmedelsstrategiarbetet. Sammantaget framstår det regionala landsbygdspolitiska arbetet följa prioriteringar i den nationella landsbygdspolitiken. Av den regionala nivåns två huvudansvar vid sidan av det regionala utvecklingsansvaret är det endast kollektivtrafikfrågor som anges vara aktuella ur ett landsbygdsperspektiv. Inte en enda region lyfter sjukvården specifikt som en aktuell fråga ur ett landsbygdsperspektiv. I kommentarerna till frågor kring ämnesmässigt fokus i den regionala landsbygdspolitiken framkommer dock att flera av informanterna anger att sjukvården kan innehålla viktiga landsbygdspolitiska dimensioner i deras respektive regioner men att sjukvården står utanför vad de har insyn i utifrån sitt ansvarsområde.

Informanterna för respektive region ombads också göra en samlad bedömning gällande inom vilka av regionens arbetsområden det fanns uttalade landsbygdspolitiska ambitioner. Endast 14 informanter valde att besvara denna fråga och flera av dessa angav att deras svar är missvisande då de endast kan svara utifrån den insyn man har som tjänsteperson med en

position inom regional utveckling. Detta blev snarast en fråga om vilka områden regionens landsbygdsansvarige tjänsteperson har insyn i. Vi har utifrån detta valt att inte redovisa dessa svar i sin helhet i denna rapport då vi bedömer den sammanställningen alltför missvisande. Vi kan dock konstatera att samtliga informanter som uttalat sig i frågan svarar bredband och nästan samtliga svarar även kommersiell service, näringslivsutveckling samt livsmedelsförsörjning. Drygt hälften av de svarande anger också kollektivtrafik. Inga andra politikområden pekas ut av en majoritet av de svarande. Det framstår som att det är framförallt dessa områden som kopplas till landsbygdsfrågor på den regionala nivån. Detta överensstämmer med de frågor informanterna anger som mest aktuella förutom att näringslivsfrågorna saknas i sammanställningen över aktuella frågor. Detta följer mönstret i sammanställningen av landsbygdspolitiska frågor på den kommunala nivån. Även på den kommunala nivån saknades näringslivsarbetet när informanterna listade aktuella landsbygdsfrågor. Dock angav de flesta kommunerna att de hade uttalat landsbygdspolitiska ambitioner med sin näringslivspolitik.

När det gäller utmaningar i regionens landsbygdsarbete vid sidan av konkreta ämnesområden återfinns en sammanställning av svaren i figur 24.

Figur 24. Utmaningar i regionens landsbygdsarbete.

Frågeställningen löd: "Vad upplever du är de största utmaningarna i regionens arbete med landsbygdsfrågor?"

* 14 regioner besvarade denna fråga.

Tre teman anges som utmaningar för en lite större grupp regioner. Dessa teman är resurser, kommunernas kapacitet och frågor om samordning och ansvarsfördelning mellan olika

myndigheter, kommun och region. I de vidare kommentarerna till detta framgår att en särskild utmaning utgörs av arbetsfördelning och samordning mellan regionen och länsstyrelsen kring landsbygdspolitiska frågor inom samma territorium.

4.2 De vanligare metoderna

De regionala metoder som studien identifierar är mest frekvent förekommande i Sverige är: (1) att landsbygder berörs i den regionala utvecklingsstrategin, (2) att regionen inrättat en särskild tjänstemannaroll med fokus på landsbygder, (3) att regionen skapat ett särskilt samverkansforum för landsbygdsfrågor.

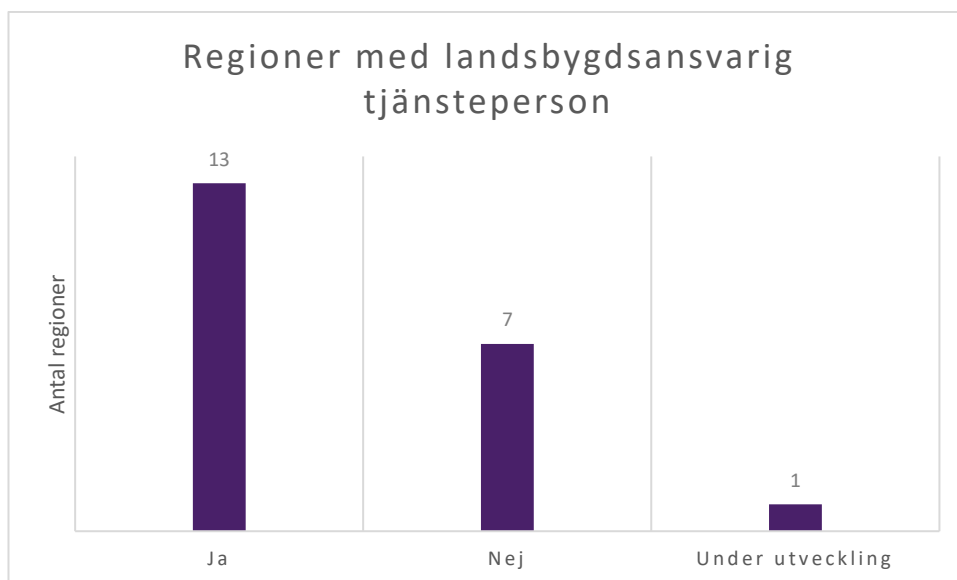
4.2.1 Landsbygden i den regionala utvecklingsstrategin

13 av 21 regioner anger att den regionala utvecklingsstrategin (RUS) uttryckligen innehåller landsbygdspolitiska skrivningar. Flera informanter svarar att även om den regionala utvecklingsstrategin inte har ett specifikt landsbygdsperspektiv har de ett "hela regionen perspektiv" som även inkluderar landsbygder. De regioner som svarar nej poängterar att de ändå är verksamma i landsbygdsgeografen, exempelvis med kollektivtrafik eller besöksnärlingsarbete.

Bland övriga regionala strategier kommenterar en del att vissa strategier i huvudsak rör verksamhet på landsbygder (såsom livsmedelsstrategi) men att det just därför inte finns skrivningar om landsbygder i dessa styrdokument.

4.2.2 Särskilt tjänstemannaansvar

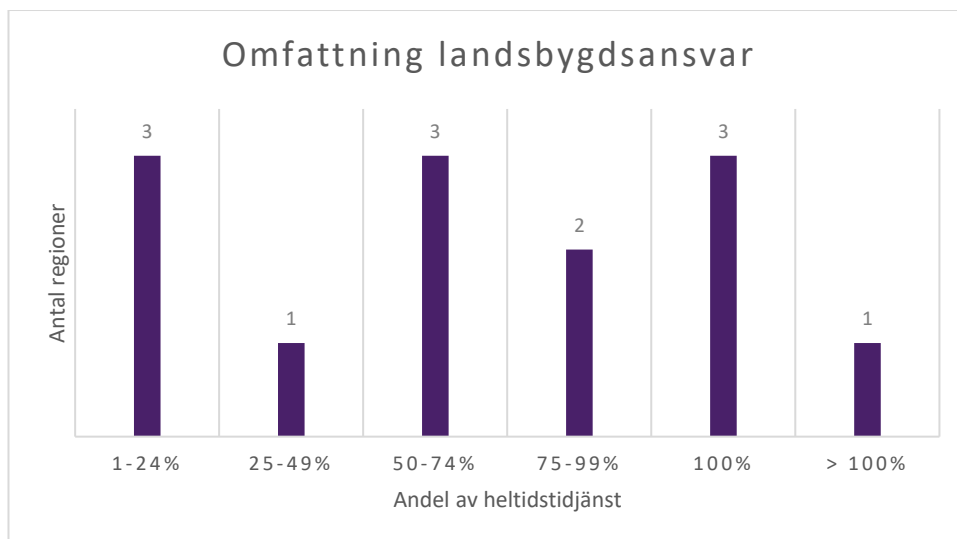
13 av 21 regioner svarar att det finns en landsbygdsansvarig tjänsteperson i regionen (se figur 25). Tre regioner anger att detta tjänstemannaansvar har definierats först de senaste åren under perioden 2018-2020.

Figur 25. Landsbygdsansvarig tjänsteperson i regionen.

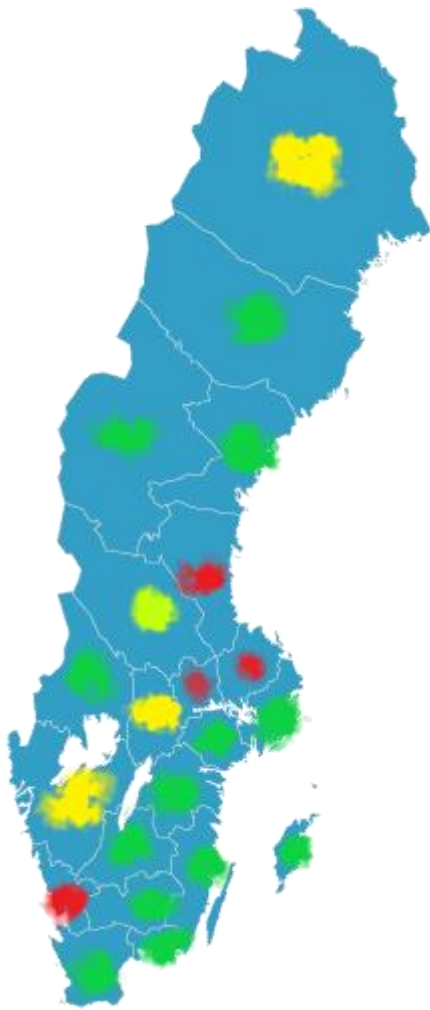
Tre av regionerna som angett att sådan funktion saknas anger att det finns en informell uppfattning om var sådant ansvar faller inom organisationen, det vill säga på en eller ett par personer i den regionala organisationen. Det kan uttryckas som "Inte officiellt men mycket kommer till NN" eller "Svaret är nej, men indirekt vet man vem det är."

Hur stor del av en tjänst som läggs på denna funktion varierar stort. Se figur 26. För en del tjänstepersoner är det fråga om mindre än en kvarts tjänst och för vissa regioner utgör det en eller flera heltidstjänster.

Figur 26. Hur stor andel av en tjänst omfattar det landsbygds-specifika tjänstemannaansvaret i regionen.

Det är svårt att se tydliga mönster i hur dessa funktioner fördelar sig över landet. Se figur 27. Bland regionerna i Norrland finns de som har och de som inte har denna funktion. Detsamma gäller Svealand och Götaland. Bland storstadsregionerna finns de som har och inte har denna funktion.

Har regionen en landsbygdsansvarig tjänsteperson?

Grönt: Ja

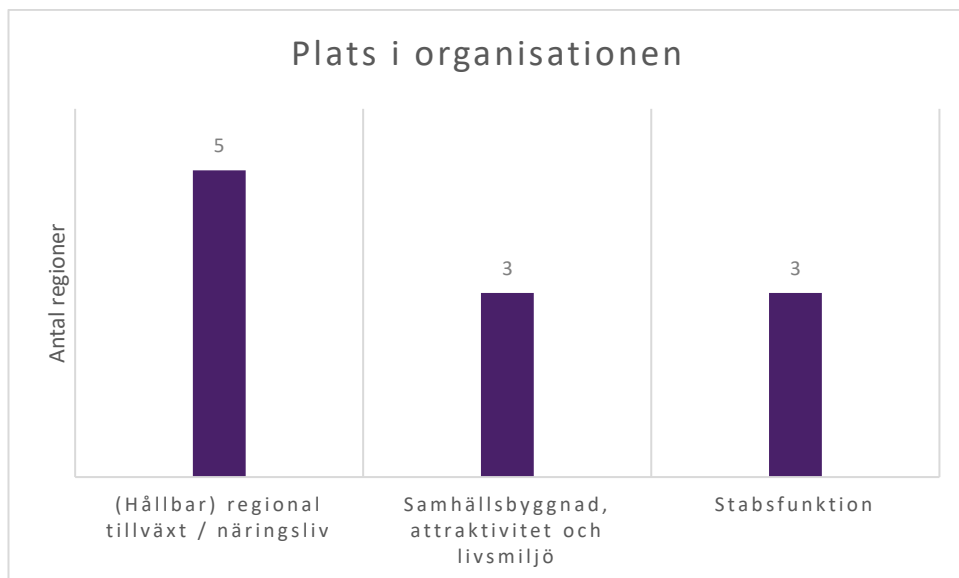
Ljusgrönt: Under utveckling

Gult: "Inofficiell ja"

Rött: Nej

Figur 27. Kommuner med landsbygdsansvarig tjänsteperson.

I samtliga regioner som definierat ett landsbygdsspecifikt tjänstemannaansvar återfinns detta ansvar i en roll inom regional utveckling. Inom denna förvaltningsgren fördelar sig den organisatoriska hemvisten till typ av underavdelning enligt figur 28.

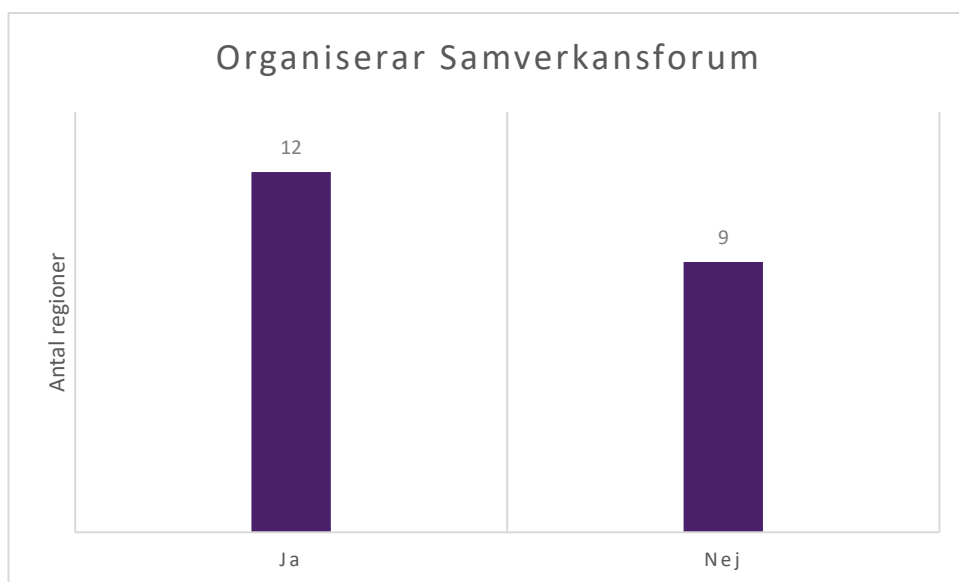

Figur 28. Den regionala landsbygdsansvariga tjänstepersonens hemvist i organisationen.

Samtliga tjänstemannaroller finns inom ramen för regional utveckling. Två av regionerna har endast angett denna övergripande organisationsnivå och återfinns därför inte i denna sammanställning.

4.2.3 Samverkansforum

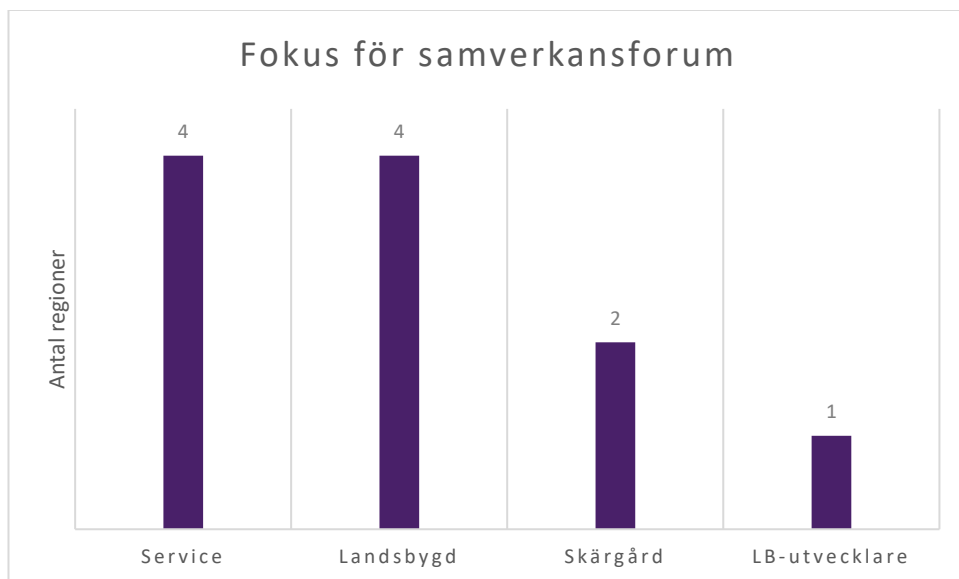
Drygt hälften (12 av 21) av regionerna anger att de organiserar samverkansforum kring landsbygdsfrågor (figur 29).

Figur 29. Regionala samverkansforum kring landsbygdsfrågor.

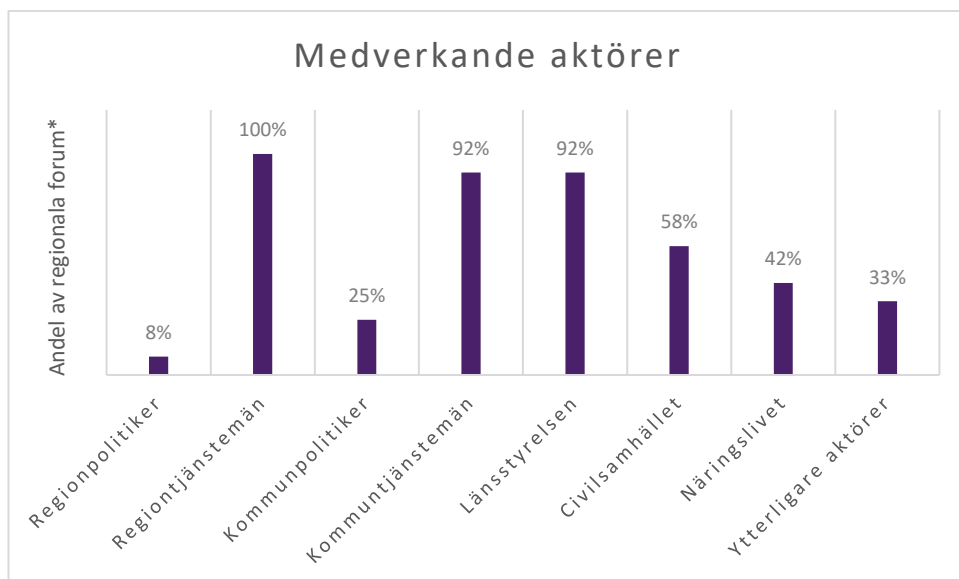
I figur 30 anger vi hur regionerna angett tematiken för dessa forum. Fyra regioner anger ett samverkansforum för servicefrågor. De flesta som anger ett samverkansorgan för servicefrågor poängterar att detta organ får utgöra samtalsforum för allihanda

landsbygdsfrågor i regionen. I övrigt är det bredare landsbygdsperspektivet eller skärgårdsperspektivet uttalat fokus för regionernas forum. En region anger att deras forum är för landsbygdsutvecklare i kommuner.

Figur 30. Fokus för regionalt samverkansforum.

I figur 31 anger vi vilka typer av aktörer regionerna anger deltar i dessa forum.

Figur 31. Typer av aktörer inbjudna till regionalt landsbygdsforum.

* Procentantalet anger hur stor andel av regionerna med ett samverkansforum som har respektive aktörskategori inbjuden till forumet.

Det vanligaste är att regionerna organiserar samverkansforum kring landsbygdsfrågor som blir en mötesplats för tjänstepersoner från region, kommun och länsstyrelse. Runt hälften av

regionerna som har ett landsbygdsinriktat samverkansforum har också representanter för civilsamhället och näringslivet inbjudet till dessa forum.

4.3 De ovanligare metoderna

4.3.1 Särskilda landsbygdsstrategier

Tre regioner har särskilda styrdokument med fokus på den glesare geografin. De går under benämningarna "Insatsprogram landsbygd", "Strategiskt dokument för utveckling av näringslivet på landsbygder" och den tredje regionen har både en "landsbygdsstrategi" och en "skärgårdsstrategi". Tre regioner anger att ett sådant styrdokument är under utveckling. De befintliga planerna har ett tidsperspektiv som varierar mellan två och fem år.

4.3.2 Konsekvensbedömning med fokus på landsbygder

En region är i läge att sätta en arbetsmodell för landsbygdssäkring, och ytterligare en region har påbörjat arbetet. Både dessa beskriver att detta kommer utvecklas i dialog med andra snarlika fokus såsom jämställdhet och miljö. Samma två regioner fortsätter att utveckla dessa delar som en del i ett mer heltäckande arbetssätt kring konsekvensbedömning.

Ytterligare två regioner svarar att de arbetar med att utveckla en mer övergripande konsekvensbedömningsmodell där geografiska avväganden troligtvis kommer utgöra en del. Paraplyet för dessa regioners utvecklingsarbete är att utveckla en arbetsmodell för hållbarhetsbedömning. I detta betonas att den geografiska dimensionen handlar om att förhålla sig till platser. Samtliga dessa regioner gör detta utvecklingsarbete inom ramen för Tillväxtverkets projekt "Hållbar utveckling i regionerna". I detta finns också idéer om att även arbeta med uppföljning, exempelvis hur projektmedelsfördelning ser ut geografiskt i regionen.

Bland övriga regioner finns de som trycker på att geografiska bedömningar, trots avsaknaden av konsekvensbedömningsrutiner som lyfter fokus på landsbygder, ändå är betydande inom vissa ansvarsområden. Kollektivtrafiken och servicestödspolitikerna nämns som exempel på områden där diskussionen om geografiska fördelningspolitiska konsekvenser av olika beslut kommer givet av sakfrågorna.

En annan princip som lyfts fram av flera informanter är att regionen inom regional utveckling endast ska göra insatser som täcker flera av regionens kommuner eller tydligt ha potential att vara uppskalningsbart till flera kommuner i regionen. På så sätt finns en princip som leder mot landsbygdssäkring menar informanter. Ytterligare en informant menar att man inom alla områden behöver ta hänsyn till olika förutsättningar i olika delar av länet och på så sätt finns perspektivet med.

Regionerna som just nu arbetar fram strukturer för konsekvensbedömning där landsbygdsfokus kan komma att inkluderas är utspridda över landet med förekomst i Norrland, Svealand och Götaland. Det framstår inte som att de geografiska skillnaderna mellan regionerna avgör valet att arbeta på detta sätt. Minsta gemensamma nämnare framstår snarast vara att de fått särskilda resurser tilldelade för detta via Tillväxtverkets utlysning.

4.3.3 Landsbygdsbudget

Två regioner av 21 svarar att de har ett särskilt anslag för landsbygdsutveckling och skärgårdsutveckling. En region svarar att de inte längre har stående poster för landsbygder men möjligheten kvarstår att göra riktade insatser med viss framförhållning då det varje år ingår i budgetprocessen att äska medel för konkreta åtgärder. Två av regionerna svarar att de har kriterier vid fördelning av medel som bidrar till att gynna landsbygdsområden genom att kriterierna handlar om geografisk spridning.

Fem av regionerna svarar enbart nej på frågan om regionens budget styr specifikt mot landsbygderna på något sätt. En av regionerna anger att det finns politiska beslut på att inte tillämpa kriterier som styr mot specifik geografisk fördelning av regionens medel.

I övrigt pekar flera av de svarande på exempel på områden där landsbygdsområden står i fokus för insatserna såsom service (6), bredband (3), och medfinansiering till Leader (3) utan att det är uttalat som landsbygdsfokuserade budgetposter.

Sammantaget förefaller det utifrån informanternas svar ovanligt att använda budgeten som landsbygdspolitiskt styrmedel även om det förekommer.

4.3.4 Särskilda politiska organ

Bland Sveriges regioner förekommer inte några landsbygdsspecifika politiska organ. De flesta svarar att landsbygdsfrågor hamnar under den nämnd eller utskott som har regional utveckling som sitt ansvarsområde, i de allra flesta fall benämnd som regional utvecklingsnämnd. I ett fall anges regionens landsbygdsfrågor primärt falla under det politiska organet för trafik och samhällsplanering.

4.3.5 Ytterligare metoder

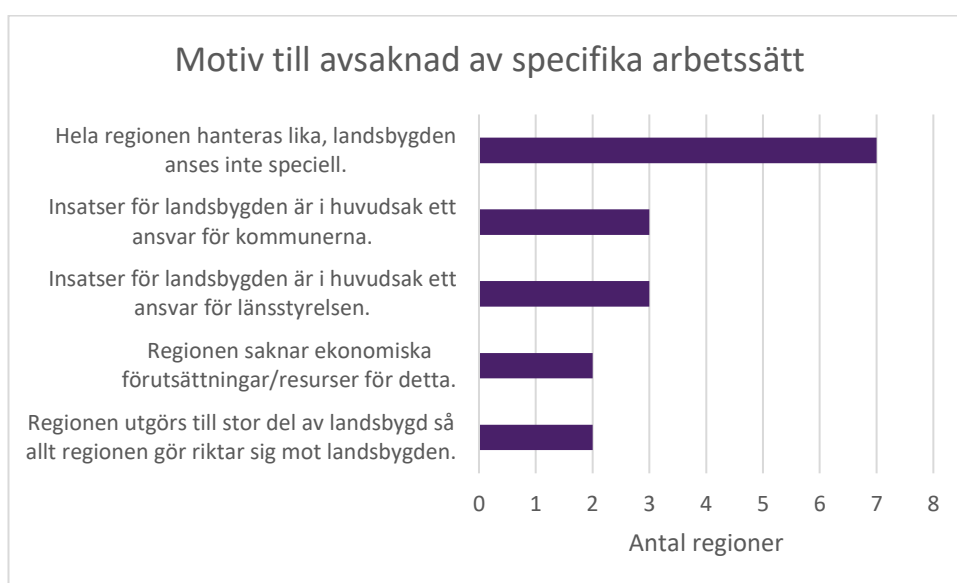
I enkäten fanns möjlighet att lyfta fram ytterligare arbetssätt utöver de som lyftes i de specifika enkätfrågorna. I tabell 4 nedan listas de arbetssätt som lyftes av en eller flera regioner. De presenteras i en grov kategorisering.

Tabell 4. Ytterligare arbetssätt för landsbygdsfokuserat arbete

Projekt	Näringsliv	Uppföljning	Normpåverkan	Samverkan	Digitalisering
Bemannar och medfinansierar projekt.	Fördelar företagsstöd till företag i landsbygder.	Utvecklar statistik och uppföljning som möjliggör att följa upp, exempelvis den geografiska spridningen av regionens resursfördelning.	Generellt arbete med information.	Aktiv i samarbeten med andra kommuner.	Insatser för digitalisering.
Jobba aktivt med EU:s strukturfonder generellt.	Stöder utvecklingen av servicepunkter.		Talar om stad-land normer.	Pekar ut strategiska noder.	
Finansierar och deltar i arbetet med Leader.	Finansierar och driver utbildning och samverkan för de gröna näringarna.		Talar om platsutveckling.	”Regionen flyttar ut” (regionens tjänstemän och chefer arbetar på plats i kommunerna).	
	”Mjuk policy” om att bedöma landsbygder och stadens förutsättningar olika vid fördelning av företagsstöd.		Ser landsbygder som en aspekt av hållbarhetsarbetet.	Processleder framtagande av lokala utvecklingsplaner.	
				Anordnar regional konferens med fokus landsbygder.	
				Samverkan med universitet och kommuner.	

4.4 Särskilda metoder eller inte?

I studien har vi haft med en fråga där informanten ombetts motivera avsaknad av metoder. Det har varit upp till informanten att avgöra om hen funnit det motiverat att svara på denna fråga med hänsyn till hur hen tidigare under intervjun/enkäten besvarat övriga metodfrågor. Informanter kan alltså ha valt att svara på denna fråga trots att de har angivit att regionen tillämpar en eller flera metoder. Sammanställningen på denna fråga ska således utläsas som motivering till varför regionen saknar eller endast i mindre omfattning tillämpar särskilda metoder som sätter fokus på landsbygder. En sammanställning av regionernas svar finns i figur 31.

Figur 31. Motiv för avsaknad av specifika arbetssätt i regionerna.

Sammanställningen visar att det vanligaste svaret är att regionen utgår från ett perspektiv där det inte anses motiverat att hantera landsbygderna i särskild ordning. Sammanställningen ovan anger endast de kategorier av svar som angetts av fler än en region. De kompletterande och mer detaljerade motiv som regionerna givit pekar mot att detta inte alltid behöver betyda att dessa regioner menar att man kan bortse från inomregionala skillnader. En informant uttrycker svaret " Vi vill inte se på landsbygden som ett särintresse, utan hela regionen ska utvecklas". En annan informant svarar: "Vi anser att vi jobbar med regional utveckling i hela vår geografi" och lägger till att regionen försöker jobba med alla frågor utifrån olika förutsättningar inom regionen och att landsbygden inte är homogen. Det finns dock också svar som pekar mot att det handlar just om att man bedömer de inomregionala skillnaderna som små, att även landsbygderna "lever och frodas så det finns inte så stora problem. Hela [regionen]växer."

Så det finns alltså dels de regioner som motiverar avsaknaden av arbetssätt som riktar särskilt fokus på landsbygderna med att det är små inomregionala skillnader och dels de regioner som menar att det finns betydande inomregionala skillnader men att kategorierna stad – land är för grova för att hantera detta. Flera informanter uttrycker att man föredrar att prata om hela

regionen, situationsanpassning och platsutveckling i stället för att utgå från dikotomin stad-land.

Både i svaret på denna fråga och i svaret på frågan om utmaningarna för regionens arbete med landsbygdsfrågor framkommer att synen på ansvarsfördelning mellan region och länsstyrelsen har betydelse för hur regionen närmar sig landsbygderna.

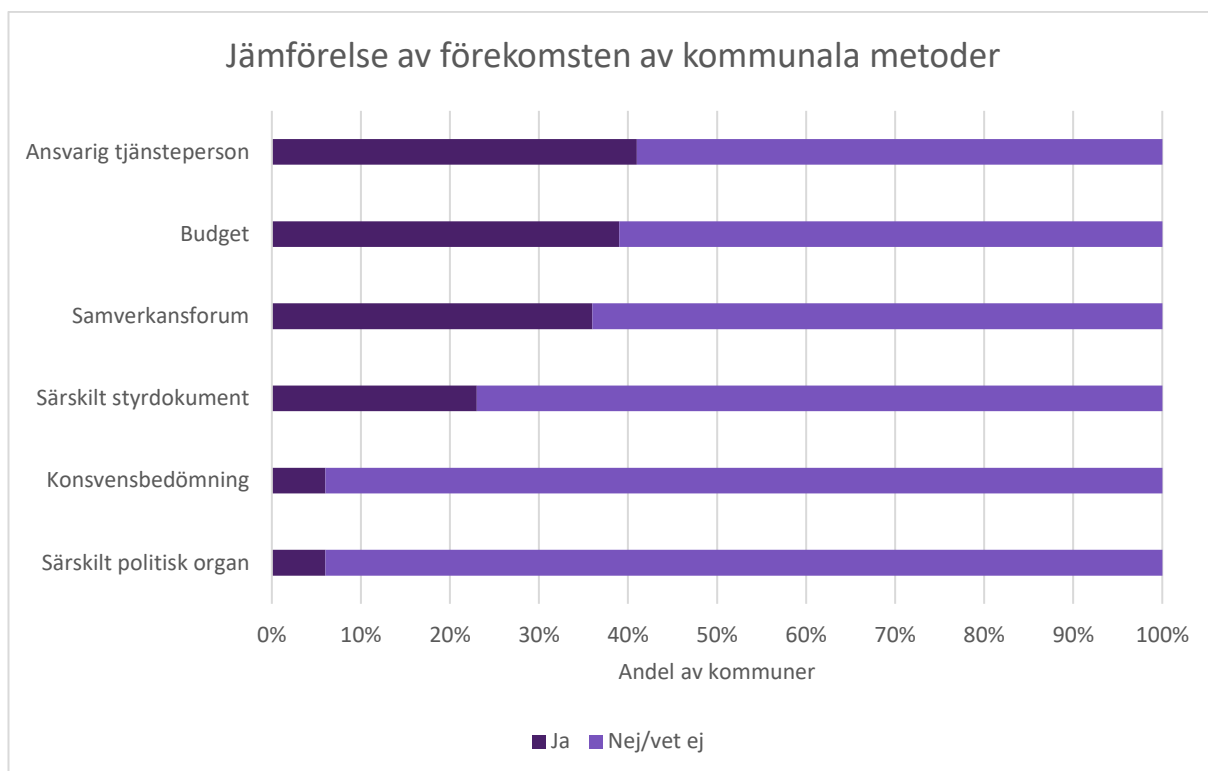
Ser vi till samtliga regioner och försöker finna mönster i perspektiven på dessa frågor så framträder vägvalen som spretiga sett till regionsverige som helhet. Det är svårt att identifiera mönster utifrån de geografiska förutsättningarna. Det framstår inte som att liknande Ortsstruktur och bosättningsmönster inom regionerna på något sätt skulle likrikta regionerna i sina vägval när det gäller sätt att lyfta landsbygdsperspektiv utan det framstår snarast som det handlar om just val av perspektiv.

Det går dock att skymta en rörelse mot att regionerna i stort eftersträvar att undvika stad-land-perspektivet, som anses för grov och missvisande av många, utan i stället tala om ett "hela regionen"-perspektiv, platsutvecklingsperspektiv eller brett hållbarhetsperspektiv som tar alla platsers individuella förutsättningar i beaktande.

5 Hur organiseras landsbygdsfokus?

I Sveriges kommuner och regioner förekommer olika organisatoriska strukturer och arbetssätt som sätter fokus på landsbygder. I denna rapport kallar vi dessa sammantaget för metoder. Om vi jämför metoderna med varandra så kommer det övergripande strategiarbetet högst upp på listan över de mest frekvent förekommande. På kommunal nivå lyfts landsbygderna i översiktsplaneringen och på regional nivå i den regionala utvecklingsstrategin. Vi har dock inte undersökt vilken plats landsbygderna har i detta strategiarbete och i de fastlagda strategidokumenterna och planerna. Det kan ändå inte tolkas som att detta därmed skulle utgöra arbetssättet med störst betydelse för landsbygdsarbetet i kommun och regionsverige.

I figur 32 nedan presenteras en sammanställning av hur vanligt förekommande olika metoder är i kommunerna. En metod som också används relativt frekvent är att inrätta en roll som landsbygdsansvarig tjänsteperson. Det skiljer sig dock mycket åt gällande hur stor del av tjänst som avsätts till denna funktion. För vissa innebär det en liten del av tjänst och för andra är det fråga om en heltidstjänst med landsbygdsfokus.

Figur 32. Jämförelse av förekomsten av kommunala metoder.

Både i kommuner och regioner är det också relativt vanligt att organisera samverkansforum som behandlar landsbygdsfrågor. I kommunernas fall ofta forum som samlar tjänstemän och representanter för bygder och civilsamhälle till möten med visst intervall. Flera kommuner anger också att kommunens näringslivsråd ses ha en sådan roll och då med fokus på att samla företagarepresentanter. Regionernas motsvarande samverkansforum utgörs primärt av möten mellan regionens tjänstepersoner och kommunernas tjänstepersoner, även om andra aktörer också anges vara inbjudna i en del regioner. Dessa forum kan antingen vara definierade att ha landsbygder brett i fokus eller ursprungligen varit forum riktade specifikt mot servicefrågor men som i praktiken kommit att fungera som forum för en bredare landsbygdsagenda. I kommunerna är det också vanligt med mer tillfälliga dialogförfaranden riktade mot den bredare allmänheten på landsbygderna eller mot landsbygdernas lokala civilsamhällesorganisationer och företag när behov bedöms uppstå kring olika frågor. Hittills angivna arbetsätt är de vi finner mest frekvent förekommande i kommuner och regioner.

Även den kommunala budgeten används som ekonomiskt styrmedel riktad mot landsbygder i kommunsverige. Flertalet kommuner har stödmedel till byalag, utvecklingsgrupper och liknande lokala civilsamhällesorganisationer som organiserar lokalt utvecklingsarbete på en ort eller i en bygd. Att definiera särskilda landsbygdsstrategier förekommer bland kommunerna men har inte fått genomslag brett i kommunsverige.

Samtliga nämnda arbetsätt framstår i dag som väletablerade och har tillämpats en längre tid i kommuner och regioner. Andra metoder framstår som mer experimentella och förekommer i liten skala. Det gäller strukturerade konsekvensbedömningar med landsbygdsfokus inför

beslut vilket i den akademiska litteraturen diskuterat som landsbygdssäkring av beslut. Det förekommer endast i en handfull kommuner och några enskilda regioner och är i nästan alla fall nya arbetssätt under utveckling för dessa organisationer. De som säger sig tillämpa dessa arbetssätt ger också uttryck för att de än så länge har tillämpats i liten omfattning. Likaså finns exempel på några få kommuner som tillämpar medborgarbudget som metod i sitt landsbygdsinriktade arbete. Medborgarbudget som metod innebär att invånare i ett område ges möjlighet att vara med och diskutera och fatta beslut om hur kommunens ekonomiska utvecklingsresurser på bästa sätt kan användas i just det området.

I tabell 5 har vi sammanfattat de organisatoriska strukturer och arbetsmetoder för att sätta fokus på landsbygder som vi funnit förekommer i fler än en av Sveriges kommuner och regioner.

Tabell 5. Sammanställning av identifierade metoder

	Kommuner	Regioner
Organisatoriska åtgärder	Landsbygdsansvarig tjänsteperson Landsbygdsinriktat politiskt forum, alt särskilt ansvarsområde för kommunalråd. Förvaltningsövergripande samordningsfunktion Mellankommunal samverkan	Landsbygdsansvarig tjänsteperson
Strategiarbete	Översiktsplan/kommunplan Landsbygdsstrategi Andra strategidokument	Regional utvecklingsstrategi Landsbygdsstrategi Andra strategidokument
Arbetsmetoder	Landsbygdsbudget Bygdemedel/Stöd till utvecklingsgrupper Investeringsmedel Projektmedel Medborgarbudget Leader Samverkan & dialog Bygderåd och liknande Näringslivsråd och liknande. Medborgardialog Föreningsdialog Företagsdialog Mellankommunal samverkan Konsekvensbedömning landsbygder Uppföljningsarbete	Landsbygdsbudget Projektmedel Leader Samverkan & dialog Nätverksmöten Regional konferens Kommunsamarbeten Kommunsamarbeten "Regionen flyttar ut" Konsekvensbedömning landsbygder Uppföljningsarbete Informations- och påverkansarbete

När vi jämför den samlade förekomsten av arbetsätt mellan kommunkategorierna finner vi några skillnader. Den föga förvånande slutsatsen är att metoderna förekommer i låg grad i storstadskommuner. Det kan i huvudsak kopplas till att dessa kommuner helt saknar eller har ytterst lite landsbygdsområden inom kommungränsen.

När vi gör jämförelser mellan de övriga kommunkategorierna är skillnaderna små men vi kan se att kommuner med blandad geografi i något större utsträckning tillämpar en bredd av metoder än de glesa och mycket glesa landsbygdskommunerna.

En delförklaring kan vara ekonomiska resurser. Kommunens samlade storlek påverkar möjligheterna. En stor kommun som arbetar strategiskt över tid med skiftande fokus på olika kommundelar har möjlighet att poola resurser. Ett förhållningssätt vi ser i flertalet större kommuner. En annan delförklaring kan uttryckas som att det finns två typer av landsbygdsproblematik. Grunden för allt politiskt agerande är en problematisering. Landsbygder som problematik att förhålla sig till är delvis en relativ problematik och delvis en absolut problematik. För att den relativa landsbygdsproblematiken ska aktualiseras krävs interna geografiska skillnader. Om det finns en centralort gentemot periferisituation i kommunen kan det aktualisera behov av arbetsmetoder som även lyfter den glesare geografins frågor. I kommuner som uppfattas bestå till största del av liknande landsbygdsgeografi finns lägre grad av intern konfliktnivå. Flera av kommunerna som anger att de inte har landsbygdsspecifika arbetsmetoder gör det just med argumentet att hela kommunen utgörs enbart av landsbygdsområden. Det är till viss del den blandade geografin inom ett avgränsat politiskt territorium som ger upphov till behov av särskilda metoder. Metoderna kan då handla om att stärka den numerärt svagare parten i en sådan situation. Den relativa landsbygdsproblematiken leder oss in på frågor om territoriell rättvisa och diskussionen om vilken landsbygdspremie som anses godtagbar i olika sammanhang.

Men det finns också en absolut landsbygdsproblematik. Med det avses inte att den problematiken alltid finns på landsbygderna utan absolut i dess tekniska betydelse som motsats till relativ. Att denna problematik finns oavsett omgivningen. Den absoluta landsbygdsproblematiken kan vara befolkningsgleshet av den art att samhällets organisering kräver andra lösningar än i mer tätbefolkade miljöer. Den absoluta landsbygdsproblematiken kan också vara vardag i kommunens centralort i glesa landsbygdskommuner.

Landsbygdsområden i glest befolkade kommuner och i blandade kommuner kan dela samma absoluta landsbygdsproblematik men den relativa landsbygdsproblematiken läggs på som en dimension i blandade kommuner, och därmed kan behovet av särskilda arbetsmetoder upplevas än större i dessa kommuner.

Samma metod kan ses som en lösning på båda typer av problem. Vi kan ta rollen som landsbygdsansvarig tjänsteperson i en kommun som exempel. Denna roll kan påverka den relativa landsbygdsproblematiken genom att den landsbygdsansvariga tjänstepersonen agerar sin roll på ett sådant sätt som i den engelskspråkiga landsbygdsforskningslitteraturen kallats "rural champion", en förkämpe för landsbygderna i den kommunala organisationen. En roll som i den interna kommunorganisationen lyfter landsbygdsperspektiv i olika sammanhang

där den relativt tätbefolkade kommundelarnas perspektiv annars fått dominera. En roll som blir viktigare ju mer blandad geografi en kommun har och ju lägre förståelse för landsbygdernas specifika förutsättningar den genomsnittlige tjänstepersonen eller politikern i kommunen kan tänkas ha. Som vi diskuterat i det inledande avsnittet kan särskilda organisatoriska strukturer och arbetsmetoder på detta sätt påverka dagordningsmakten och den kunskapsbildning som ligger till grund för beslut.

Samma tjänstemannaroll kan också ha betydelse gällande den absoluta landsbygdsproblematiken. En landsbygdsansvarig tjänsteperson kan också inneha rollen som expert på den glesa geografins lösningar (kunskap om uppbyggnad av kooperativa lösningar, EU-stöd, samverkan, idéburna offentliga partnerskap, servicesamordning i servicepunkter och liknande). En roll som kan ha en funktion alldeles oavsett förekomst av den relativa landsbygdsproblematiken.

Syftet med denna rapport och denna första del av vår studie har varit att kartlägga förekomsten av olika arbetssätt. Vi ser det primärt som ett underlag för vidare studier av de olika metodernas funktionssätt och kvaliteter. De skillnader vi sett mellan kommuntyperna har, som vi redogjort för, gjort oss uppmärksamma på att dessa metoder fyller delvis olika behov.

5.1.1 Förvaltningspolitiska vägval

En kommun eller region som bestämmer sig för att utveckla landsbygdsfokuserande arbetssätt står inför olika vägval. Det går att förhålla sig till landsbygderna som ett sakpolitiskt område, det vill säga som ytterligare ett stuprör i den kommunala och regionala organisationen. Det förhållningssätt som i den akademiska litteraturen kallas smal landsbygdspolitik. Insatser för att värna kommersiell service har ofta haft denna karaktär då det är ett politikområde som till betydande del avgränsats till just landsbygder. I de listor av aktuella landsbygdspolitiska frågor vi sammanställt finns dock också många politiska områden som är svåra att avgränsa på detta sätt. De utgör generella politiska frågor som tar särskild form i landsbygdssammanhang. Alternativet till den smala landsbygdspolitiken är att agera på den generella politiken med landsbygdsglasögonen på. Det som i litteraturen kallats den breda landsbygdspolitiken. Då breddar sig fältet av möjliga metoder. Vi har sammanfattat denna avslutande diskussion i tabell 6:

Tabell 6. Former av landsbygdspolitiska metoder

Metoder för relativ landsbygdsproblematik	Metoder för absolut landsbygdsproblematik	Den smala landsbygdspolitiken	Sakpolitiska områden som enbart gäller landsbygder.	Internt
			Ex: Politiska insatser för kommersiell service (såsom förmedling av hemsändningsbidrag).	Externt
		Landsbygdsanpassade generiska lösningar	Förhållningssätt som kan fungera bättre i glesare befolkade miljöer.	Internt
			Ex. Organisera breddeekonomi istället för skalekonomi, arbete i partnerskap över sektorsgränserna, utökade ideella insatser a la bredbandsbyggnadens "byalagsmodell".	Externt
	Organisatoriska åtgärder	Strukturella insatser i den kommunala eller regionala organisationen.	Internt	
			Ex: Landsbygdsansvarig tjänsteperson, förvaltningssamordning, landsbygdspolitiskt organ	Externt
Generella arbetsmetoder	Arbetsätt som riktar fokus mot landsbygder.	Internt		
		Ex. Medborgardialog, dialog med utvecklingsgrupper/byalag, konsekvensbedömning med landsbygdsfokus.	Externt	

Externt och internt i figuren avser vad som utgör funktionen vid tillämpningen av metoden. Dialogarbete med utvecklingsgrupper kan ha till syfte att ge dessa landsbygdsinvånare inflytande över utformningen av kommunens arbete (det vill säga ett internt fokus ur kommunens perspektiv) eller syfta till att påverka och stötta dessa utvecklingsgrupper att bedriva en viss typ av arbete (det vill säga ett externt fokus ur kommunens perspektiv).

I rapporten lyfts ett antal generella utmaningar för det offentliga landsbygdsarbete som informanterna ger uttryck för. De förvaltningspolitiska vägvalen har betydelse för flera av dessa utmaningar såsom dialog med andra aktörer, intern samordning, kunskapsbrister eller stadsfokuserade perspektiv.

I vår studie har utgångspunkten varit att söka förvaltningspolitiska åtgärder på kommunal och regional nivå som sätter landsbygderna i fokus. Fler än en informant har uttalat kritik mot sådana metoders lämplighet inom politik och offentlig förvaltning. Precis som i jämställdhetspolitiken och politiska frågor om diskriminering med olika grund står man inför både ett ideologiskt och strategiskt vägval. I vilka sammanhang är det relevant att ha fokus på eventuellt mindre privilegierade parter och i vilka sammanhang är det bättre att tala om den generella aspekten? Var ska fokus ligga och vilken retorik är lämplig? Alternativa förhållningssätt till att prata om landsbygdsfokus är att i stället lyfta behov av att se till alla typer av territoriella och geografiska skillnader eller att betona vikten av att ha specifika platser i fokus, och då alltid se till respektive plats särskilda förutsättning. Vi kan prata om behov av territoriell eller geografisk konsekvensbedömning i stället för att peka ut behov av konsekvensbedömning för landsbygderna specifikt. Vi skulle kunna prata om platsutveckling och därmed betona vikten av att alltid se till platsens särskilda förutsättningar. För vissa av aspekterna i tabell 6 skulle det vara ett möjligt perspektivskifte. För andra aspekter listade i tabell 6 så handlar det just om den glesaste geografins särskilda förutsättningar.

Med denna rapport pekar vi på den bredd av metoder som används för att sätta fokus på landsbygder i kommunal och regional politik och förvaltning. Undersökningsmetoden ger oss dock inga svar om dessa olika metoders kvaliteter. Vi genomför som uppföljning också en kvalitativ studie av några av de metoder som identifierats i denna rapport och avser återkomma med ytterligare en rapport som går in mer på djupet av hur sådana här metoder kan fungera som verktyg inom kommunal och regional landsbygdspolitik. Vi hoppas också denna sammanställning kan ge idéer till fortsatt mellankommunalt och mellanregionalt idéutbyte som grund för fortsatt utvecklingsarbete inom kommuner och regioner.

Referenser

Asthana, S., Gibson, A., Moon, G., & Brigham, P. (2003). Allocating resources for health and social care: the significance of rurality. *Health & social care in the community*, 11(6), 486-493.

Asthana, S., & Halliday, J. (2004). What can rural agencies do to address the additional costs of rural services? A typology of rural service innovation. *Health & social care in the community*, 12(6), 457-465.

Atterton, J. (2008). Rural proofing in England: a formal commitment in need of review. Centre for Rural Economy Discussion Paper Series, 20.

Bollman, R. D., & Reimer, B. (2020). What is rural? What is rural policy? What is rural development policy? In M. Vittuari, J. Devlin, M. Pagani, & T. G. Johnsson (Eds.), *The Routledge Handbook of Comparative Rural Policy* (pp. 9-26). Oxon: Routledge.

Boverket. (2020). PBL Kunskapsbanken: Översiktsplanen. Hämtat från: <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/planering/oversiktsplan/oversiktsplanen/>

Boverket. (2021). Bostadsmarknadsanalysernas innehåll 2020. Hämtat från: <https://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/bostadsmarknad/bostadsmarknaden/regionala-bostadsmarknadsanalyser/innehall/>

Cras, P. (2017). Landsbygdssamhällets medborgarskap: en studie av organisering av service och infrastruktur i gränslandet mellan det ideella, kommersiella och politiska. Uppsala: Sveriges lantbruksuniversitet.

Cras, P., Gunnarsdotter, Y., & Jonsson, Y. (2019). Utvärdering av stöd till utbyggnad av bredband: slutrapport. Jönköping: Jordbruksverket

Hardill, I., & Dwyer, P. (2011). Delivering public services in the mixed economy of welfare: perspectives from the voluntary and community sector in rural England. *Journal of Social Policy*, 40(01), 157-172.

Landsbygdsnätverket. (2011). Landsbygdsutveckling och stad-land interaktioner i kommunal fysisk planering.

Landsbygdsnätverket. (2018). Landsbygdsutveckling i Sveriges kommuner: En enkätsammanställning maj 2018.

Lindberg, M. (2017). Promoting and sustaining rural social innovation. *European Public & Social Innovation Review*, 2(2), 30-41.

Lukes, S. (2008). *Maktens ansikten*. Göteborg: Daidalos.

- Lundqvist, L. J., & Pierre, J. (1995). Kommunal förvaltningspolitik. Lund: Studentlitteratur.
- Nordberg, K. (2020). Distributed Rural Proofing – An Essential Tool for the Future of Rural Development? *Sociologia Ruralis*, n/a(n/a).
- Norrby, T., & Cras, P. (2018). En framtida struktur för samverkan mellan Region Gotland och lokala utvecklingsaktörer. Uppsala: Sveriges lantbruksuniversitet.
- Roberts, P., & Green, B. (2013). Researching rural places: On social justice and rural education. *Qualitative Inquiry*, 19(10), 765-774.
- Rönblom, M. (2014). Ett urbant tolkningsföreträde? En studie av hur landsbygd skapas i nationell policy. Umeå: Umeå centrum för genusstudier, Umeå universitet.
- Saraceno, E. (2013). Disparity and diversity: their use in EU rural policies. *Sociologia Ruralis*, 53(3), 331-348.
- Sherry, E., & Shortall, S. (2018). The needy rural. I Greg Halseth, Sean Markey, Laura Ryser (red). *Service Provision and Rural Sustainability: Infrastructure and Innovation*. London: Routledge.
- Sherry, E., & Shortall, S. (2019). Methodological fallacies and perceptions of rural disparity: How rural proofing addresses real versus abstract needs. *Journal of rural studies*, 68, 336-343.
- Shortall, S., & Alston, M. (2016). To rural proof or not to rural proof: A comparative analysis. *Politics & Policy*, 44(1), 35-55.
- SLU. (2020). Enkät: landsbygdsutveckling i Sveriges kommuner – Sammanställning.
- Tillväxtanalys. (2014). Bättre statistik för bättre regional- och landsbygds politik. Östersund: Tillväxtanalys.
- Tillväxtanalys. (2016). Landsbygdssäkring och landsbygds politik - I Finland, Norge, Storbritannien och Kanada. Östersund: Tillväxtanalys.
- Tillväxtverket. (2020). Städer och landsbygder - Indelning i sex kommuntyper. Hämtat från: <https://tillvaxtverket.se/statistik/regional-utveckling/regionala-indelningar/stader-och-landsbygder.html>

Tillväxtverket

Swedish Agency for Economic
and Regional Growth

Tel 08-681 91 00
tillvaxtverket.se

Tillväxtverket arbetar för hållbar tillväxt och konkurrenskraftiga företag i alla delar av Sverige.

Det gör vi genom att stärka företag och regioner. Vi erbjuder kunskap, nätverk och finansiering. Det ger direkt nytta till företag, och också förutsättningar för företag och regioner att möta framtidens utmaningar. Tillväxtverket är en nationell myndighet med regional närvaro på nio orter. Ett Sverige med fler företag som vill, kan och vågar är vår vision.